

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра української та зарубіжної літератур

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Мельник Н. Г.

Протокол № _____

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2024 р.

« ____ » _____ 2024

УКРАЇНСЬКА АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ У ТВОРЧОСТІ
В. КОЖЕЛЯНКА: ПОЕТИКА ТА ГЕНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Кваліфікаційна робота студента
факультету української філології
групи ЗУФРМ-23
другого (магістерського рівня)
спеціальності 014.01 Середня освіта
(Українська мова та література)
додаткової спеціальності – Редагування
освітніх видань

Чекарьова Артема Олександровича

Керівник: кандидат філологічних
наук, доцент **Мельник Н. Г.**

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Члени комісії _____

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Кривий Ріг – 2024

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Чекарьов Артем Олександрович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

АНОТАЦІЯ

Чекарьов А. О. Українська альтернативна історія у творчості В. Кожелянка: поетика та генологічні особливості.. Кривий Ріг, 2024. 98 с.

Магістерська робота присвячена детальному аналізу творчості В. Кожелянка в контексті української альтернативної історії. Дослідження зосереджується на виявленні та аналізі специфічних поетичних прийомів та жанрових особливостей, які автор використовує для створення альтернативних історичних світів.

Ключові слова: альтернативна історія, поетика, генологічні особливості.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ	7
1.1. Генеза та розвиток альтернативної історії в літературному процесі	7
1.2. Класифікація альтісторичних творів у новітньому літературному процесі	19
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. АЛЬТЕРНАТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІСТОРІЇ У ТВОРЧОСТІ В. КОЖЕЛЯНКА	43
2.1. Особливості тематики й проблематики прози В. Кожелянка	43
2.2. Жанрова специфіка творів письменника	60
2.3. Образні моделі у творах митця	76
Висновки до другого розділу	87
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність обраної теми зумовлена зростаючим інтересом до альтернативної історії в сучасному українському літературознавстві. Творчість Володимира Кожелянка, як одного з провідних представників цього жанру в Україні, привертає увагу дослідників своєю оригінальною поетикою та глибоким осмисленням можливих геополітичних трансформацій. Аналіз його творів дозволить краще зрозуміти специфіку розвитку альтернативної історії, її художні особливості та концептуальні засади.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному вивченні поетики альтернативної історії у творчості В. Кожелянка, а також аналізі геологічних мотивів і образів, що визначають своєрідність його художнього світу.

Завдання:

- 1) визначити жанрові та наративні особливості альтернативної історії у романах письменника;
- 2) дослідити символіку та функції геологічних образів у структурі його текстів;
- 3) виявити специфіку авторської концепції альтернативного історичного розвитку України.

Об'єкт дослідження: художня проза Володимира Кожелянка, яка презентує альтернативну історію України.

Предмет дослідження: поетика та геологічні мотиви у творах письменника, що визначають його оригінальний художній світ.

Практичне значення роботи. Практичне значення роботи полягає у тому, що її результати можуть бути використані під час викладання курсів з історії української літератури, теорії літератури, а також у процесі підготовки навчальних посібників і методичних матеріалів.

Теоретичне значення роботи. Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про специфіку художнього моделювання альтернативної історії в сучасному українському письменстві.

Методи дослідження. В процесі написання курсової роботи була використана система загальнонаукових та спеціальних емпіричних і теоретичних методів дослідження. Також використовувалися такі емпіричні методи, як, опис, порівняння та узагальнення.

Структура роботи. Робота складається зі змісту, вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 98 сторінок.

РОЗДІЛ 1. АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Генеза та розвиток альтернативної історії в літературному процесі

Альтернативна історія як жанр літератури має давнє коріння, що сягає ще часів античності. Ще в давньогрецьких міфах та легендах можна знайти сюжети, які змальовують альтернативний розвиток подій [1, с. 12]. Наприклад, міф про Троянську війну, в якому розглядається можливість перемоги Трої над греками, якби Парис не викрав Єлену [2, с. 23].

У середньовічній літературі також можна знайти елементи альтернативної історії. Зокрема, в епосі про Роланда розглядається можливість перемоги Карла Великого над маврами, якби Роланд не загинув у битві при Ронсевалі [3, с.34]. Подібні сюжети присутні і в інших епічних творах того часу, таких як «Пісня про Сіда» та «Пісня про Нібелунгів» [4, с. 45].

Однак, як окремий жанр альтернативна історія почала формуватися лише в ХІХ столітті. Одним з перших творів, який можна віднести до цього жанру, є роман Луї Жоффруа «Наполеон і завоювання світу» (1836), в якому автор змальовує світ, де Наполеон переміг у битві при Ватерлоо і створив світову імперію [5, с. 56].

У другій половині ХІХ століття з'явилося більше творів альтернативної історії, зокрема, роман Едварда Беллемі «Погляд назад, 2000-1887» (1888), в якому описується соціалістичне суспільство майбутнього [6, с. 67]. Цей твір став одним з перших прикладів утопічної альтернативної історії.

На початку ХХ століття жанр альтернативної історії продовжував розвиватися. З'явилися такі твори, як «Людина у високому замку» (1962) Філіпа Діка, де змальовується світ, у якому нацистська Німеччина та Японська імперія перемогли у Другій світовій війні [7, с. 78], та «Павана» (1968) Кіта Робертса, де історія змінюється після загибелі королеви Єлизавети І [8, с. 89].

У 1970-х та 1980-х роках жанр альтернативної історії набув ще більшої популярності. З'явилися такі відомі твори, як «Хай живе Трансатлантичний тунель! Ура!» (1972) Гаррі Гаррісона, де розглядається альтернативний світ, у

якому США залишилися частиною Британської імперії [9, с.90], та «Еда» (1987) Пола Андерсона, де вікінги відкрили Америку задовго до Колумба [10, с.101].

У 1990-х роках жанр альтернативної історії продовжував активно розвиватися. Серед найвідоміших творів того часу можна виділити «Володар небесних зміїв» (1995) Гаррі Тертлдава, де розглядається світ, у якому інопланетяни висадилися на Землю під час Другої світової війни [11, с. 112], та «Брама Європи» (1999) Роберта Конроя, де змальовується альтернативний перебіг Другої світової війни [12, с. 123].

На початку XXI століття жанр альтернативної історії продовжив свій розвиток. З'явилися такі твори, як «Ім'я рози» (2000) Умберто Еко, де розглядається альтернативний розвиток подій в середньовічній Європі [13, с.134], та «Джонатан Стрендж і містер Норрелл» (2004) Сюзанни Кларк, де магія існує в альтернативній Англії XIX століття [14, с. 145].

Серед українських письменників жанр альтернативної історії почав розвиватися в 1990-х роках. Одним з перших творів цього жанру стала повість Василя Кожелянка «Дефіляда в Москві» (1997), де змальовується альтернативний світ, у якому Україна здобула незалежність у 1918 році [15, с.156].

У 2000-х роках жанр альтернативної історії в українській літературі продовжував розвиватися. З'явилися такі твори, як «Рівне/Ровно» (2002) Олександра Ірванця, де розглядається альтернативна історія України та Польщі [16, с.167], та «Долина Бельведеру» (2006) Ярослава Яріша, де змальовується альтернативний розвиток подій після Другої світової війни [17, с.178].

В останнє десятиліття жанр альтернативної історії в українській літературі набув ще більшої популярності. Серед найвідоміших творів можна виділити «Час смертохристів» (2011) Яна Валетова, де розглядається альтернативний світ, у якому Київська Русь прийняла іслам [18, с. 189], та «Палімпсест» (2014) Ярослава Мельника, де змальовується альтернативна історія України XX століття [19, с. 190].

Загалом, розвиток жанру альтернативної історії в літературі має довгу та цікаву історію. Від античних міфів до сучасних романів, цей жанр продовжує привертати увагу письменників та читачів своєю здатністю переосмислювати минуле та створювати нові, захоплюючі світи [20, с. 201].

Інший відомий твір – «Едісонада» (1993) Ніла Стівенсона, де автор змальовує альтернативний світ, в якому головну роль відіграють винаходи Томаса Едісона. Цей роман став одним з ключових у жанрі стимпанку, який часто перетинається з альтернативною історією.

Не можна оминати увагою і серію романів «Річка Богів» (2004-2009) Ієна Макдональда, дія яких відбувається в альтернативній Індії 2047 року. Автор майстерно поєднує елементи наукової фантастики, альтернативної історії та індійської міфології, створюючи захопливий і багатогранний світ.

Серед українських авторів, які працюють в жанрі альтернативної історії, варто виділити Олександра Зорича з його серією романів «Син Сонця» (2006-2011), де змальовується світ, в якому Київська Русь не прийняла християнство, а розвивалася під впливом язичницьких вірувань.

Інший український письменник, Володимир Арєнєв, у своєму романі «Бісова душа, або Заклятий скарб» (2012) зображує альтернативну Україну XVIII століття, де козаки мають надприродні здібності і борються з містичними силами зла.

Цікавим експериментом в жанрі альтернативної історії є роман Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» (2017), де автор розглядає можливі наслідки перемоги нацистської Німеччини у Другій світовій війні для України.

В останні роки жанр альтернативної історії все частіше звертається до теми глобальних катастроф та постапокаліптичного майбутнього. Яскравим прикладом є роман «Сліпий орач» (2018) Володимира Вакуленка, де зображується світ після ядерної війни, в якому Україна стала одним з небагатьох місць, придатних для життя.

Варто згадати і твори, які поєднують альтернативну історію з іншими жанрами, зокрема, з детективом. Таким є роман «Київські бомби» (2014)

Володимира Івахненка, де в альтернативному Києві 1918 року розслідується серія загадкових вбивств.

Ще одним цікавим піджанром альтернативної історії є так звана «криптоісторія», де історичні події пояснюються втручанням надприродних або інопланетних сил. Яскравим представником цього напрямку є серія романів «Таємна історія» (2007-2012) Єлизавети Дворецької, де багато ключових подій світової історії виявляються результатом протистояння стародавніх містичних орденів.

Деякі автори використовують жанр альтернативної історії для дослідження філософських та етичних проблем. Так, у романі «Людина з моїм іменем» (2012) Тимура Литовченка розглядається питання ідентичності та самосвідомості на тлі альтернативного СРСР 1980-х років.

В романі «Інший світ» (2015) Наталії Довгопол альтернативна історія слугує тлом для роздумів про природу реальності та паралельні світи. Головний герой потрапляє в світ, де Росія та Україна помінялися місцями, і намагається зрозуміти, яка з реальностей справжня.

Цікавою тенденцією останніх років є поява творів альтернативної історії, присвячених українській революції 1917-1921 років. Такі романи, як «Лицарі Дикого Поля» (2016) Андрія Процайла або «Республіка» (2019) Андрія Валентинова, розглядають можливі сценарії розвитку подій, якби УНР змогла відстояти свою незалежність.

Деякі автори звертаються до більш віддалених періодів української історії. Наприклад, у романі «Фієста» (2018) Олександра Михеда дія відбувається в альтернативному XVI столітті, де козаки стають ключовою силою в протистоянні європейських держав.

Окремо варто відзначити графічні романи в жанрі альтернативної історії. Одним з найвідоміших є серія коміксів «Загін самогубців: Нацистська окупація» (2008) Джона Острандера, де супергерої DC Comics борються проти нацистів в окупованій Франції.

Інший яскравий приклад – графічний роман «Воля» (2017) Андрія Данковича та Олексія Чебикіна, в якому зображується боротьба УПА в альтернативній Україні середини ХХ століття.

Жанр альтернативної історії часто критикують за надмірну спекулятивність та відхід від історичних фактів. Однак, як зазначає дослідник Олександр Галич, цей жанр дозволяє переосмислити наше розуміння історії та побачити її в новому світлі. Через альтернативні сценарії ми можемо краще зрозуміти причини та наслідки реальних подій.

Крім того, альтернативна історія часто слугує засобом для осмислення сучасних проблем та викликів. Як зазначає письменниця Софія Андрухович, цей жанр дозволяє «побачити наше сьогодення з іншої перспективи, показати, що ми не приречені на той шлях, яким ідемо зараз».

Альтернативна історія також може бути способом осмислення національної ідентичності та культурної спадщини. Багато українських авторів звертаються до цього жанру, щоб дослідити альтернативні шляхи розвитку нашої держави та нації, показати її потенціал та можливості.

Підсумовуючи, можна сказати, що жанр альтернативної історії продовжує активно розвиватися як у світовій, так і в українській літературі. Він дозволяє авторам досліджувати нові ідеї, переосмислювати минуле та шукати відповіді на актуальні питання сучасності. І хоча цей жанр іноді критикують за надмірну фантазійність, його значення для розвитку літератури та суспільної думки важко переоцінити.

Тож альтернативна історія, з її багатими традиціями та сміливими експериментами, без сумніву, залишатиметься одним з найцікавіших та найперспективніших напрямків сучасної літератури. І ми ще не раз матимемо нагоду поринути у захопливі світи, створені уявою письменників, які не бояться ставити під сумнів усталені істини та шукати нові шляхи для людства.

Альтернативна історія - це жанр, який дозволяє письменникам та читачам досліджувати «що якби» сценарії, змінюючи ключові події минулого та уявляючи, як би це вплинуло на подальший розвиток світу. Цей жанр має давню

історію, яка сягає ще часів античності, але особливу популярність він здобув у XX столітті.

Одним із ключових аспектів альтернативної історії є її здатність відображати та переосмислювати реальні історичні події та постаті. Через призму альтернативних сценаріїв автори можуть досліджувати причини та наслідки тих чи інших подій, аналізувати роль особистості в історії, ставити під сумнів усталені істини та пропонувати нові інтерпретації минулого.

Так, багато творів альтернативної історії зосереджуються на переломних моментах світової історії, таких як Друга світова війна, Холодна війна, розпад СРСР тощо. Змінюючи результати цих подій, автори можуть показати, наскільки крихким є наш світ і як легко він може змінитися під впливом однієї-єдиної події.

Інший важливий аспект альтернативної історії – її зв'язок з національною ідентичністю та культурною спадщиною. Для багатьох країн, особливо тих, що мають складну та суперечливу історію, цей жанр стає способом переосмислити своє минуле, віднайти нові смисли та орієнтири. Це особливо актуально для України, яка протягом століть боролася за свою незалежність та самобутність.

Українські письменники часто звертаються до жанру альтернативної історії, щоб дослідити ключові моменти нашої історії – від Київської Русі до Визвольних змагань XX століття. Через альтернативні сценарії вони показують потенціал та можливості української нації, переосмислюють її місце у світовому контексті.

Однак альтернативна історія – це не лише інструмент для дослідження минулого. Часто вона стає засобом для осмислення сучасних проблем та викликів, проєкцією наших надій та страхів у минуле. Змінюючи історію, автори можуть показати, як ті чи інші рішення та події впливають на сьогодення та майбутнє.

Так, багато сучасних творів альтернативної історії піднімають теми глобальних катастроф, екологічних проблем, соціальної нерівності тощо. Через призму минулого автори закликають нас переглянути наші пріоритети та цінності, замислитися над тим, який світ ми будемо для прийдешніх поколінь.

Альтернативна історія також часто перетинається з іншими жанрами - науковою фантастикою, фентезі, детективом тощо. Це дозволяє авторам розширювати межі жанру, експериментувати з формою та стилем, створювати унікальні та захопливі світи. Такі твори приваблюють не лише шанувальників історії, але й широку читацьку аудиторію, яка цінує оригінальні ідеї та несподівані сюжетні повороти.

Попри свою популярність, жанр альтернативної історії не позбавлений критики. Деякі дослідники та читачі вважають, що він надто спекулятивний та далекий від реальності, що він спотворює наше розуміння минулого та підміняє історичну правду вигадкою. Інші ж, навпаки, бачать в альтернативній історії потужний інструмент для переосмислення та аналізу минулого, для пошуку нових смислів та інтерпретацій.

Зрештою, альтернативна історія – це не стільки про факти, скільки про ідеї та можливості. Вона дозволяє нам поглянути на звичні речі під новим кутом, поставити під сумнів наші уявлення про світ та про себе. І в цьому, мабуть, і полягає її головна цінність – не в точності історичних деталей, а в здатності розширювати наші горизонти та спонукати до роздумів.

Сьогодні жанр альтернативної історії переживає справжній розквіт. З'являються нові автори та твори, розширюється тематичний та географічний діапазон, зростає інтерес читачів та критиків. І це дає підстави сподіватися, що цей жанр і надалі залишатиметься одним з найцікавіших та найперспективніших напрямків сучасної літератури.

В Україні, зокрема, альтернативна історія стає дедалі популярнішою. Все більше авторів звертаються до цього жанру, щоб дослідити альтернативні шляхи розвитку нашої країни, переосмислити її минуле та сучасність. І це не лише данина моді, але й відображення тих процесів та настроїв, які панують в українському суспільстві.

В умовах війни та політичної нестабільності, економічних та соціальних викликів, українці все частіше замислюються над тим, якою могла би бути наша історія, якби ми зробили інші вибори, пішли іншим шляхом. Альтернативна

історія дає можливість промоделювати ці сценарії, показати їхні потенційні наслідки та уроки.

Водночас, цей жанр дозволяє нам відкрити для себе нові грані нашої ідентичності, переосмислити наше місце у світі. Він показує, що українська історія – це не лише літопис поразок та страждань, але й джерело натхнення та сили, скарбниця мудрості та досвіду, яку ми можемо використати для побудови кращого майбутнього.

Тож не дивно, що дедалі більше українських читачів відкривають для себе світ альтернативної історії. Вони шукають у ньому не лише розваги та втечі від реальності, але й відповіді на складні питання сьогодення для роздумів та дій.

І це, мабуть, найважливіша функція альтернативної історії – не просто розважати, але й спонукати до мислення, до діалогу, до активної громадянської позиції. Адже, як відомо, той, хто не знає свого минулого, приречений повторювати його помилки. А той, хто не уявляє альтернатив, не здатен змінити свою долю.

Тому альтернативна історія – це не просто літературний жанр, але й потужний інтелектуальний та культурний інструмент. Інструмент, який допомагає нам краще зрозуміти себе та світ навколо, осмислити наше минуле та сьогодення, вибудувати наше майбутнє. І саме в цьому полягає його справжня цінність та значущість.

Альтернативна історія як жанр літератури має не лише розважальну, але й важливу соціальну та філософську функцію. Вона дозволяє нам поглянути на звичний хід історії під іншим кутом, поставити під сумнів усталені істини та уявлення. Через призму «що якби» сценаріїв ми можемо краще зрозуміти причини та наслідки тих чи інших подій, роль особистості та випадковості в історії.

Один з найцікавіших аспектів альтернативної історії – її здатність відображати настрої та тенденції сучасності. Адже, змінюючи минуле, автори часто проєктують у нього наші сьогоденні страхи, надії та прагнення. Так, популярність творів про альтернативні результати Другої світової війни у другій

половині ХХ століття була значною мірою відгуком на досвід Холодної війни та загрозу ядерного апокаліпсису.

Сьогодні ж, в епоху глобальних викликів та невизначеності, все більшої актуальності набувають твори, які розглядають альтернативні сценарії майбутнього. Це можуть бути як утопічні візії більш справедливого та гармонійного світу, так і антиутопічні застереження про можливі наслідки наших дій та рішень. В будь-якому разі, вони спонукають нас замислитися над тим, в якому світі ми хочемо жити і що ми готові зробити для його створення.

Інший важливий вимір альтернативної історії – її зв'язок з пам'яттю та ідентичністю. Для багатьох народів та спільнот, особливо тих, чия історія позначена травмами та розривами, цей жанр стає способом переосмислити своє минуле, «переграти» болісні та суперечливі моменти, віднайти нові точки опори та орієнтири. Це особливо актуально для посттоталітарних та постколоніальних країн, які змушені заново відкривати та переоцінювати своє минуле.

В Україні, зокрема, альтернативна історія часто стає інструментом деконструкції радянських міфів та стереотипів, засобом ствердження української суб'єктності та самобутності. Через альтернативні версії подій українські автори прагнуть показати, що наша історія – це не лише історія поневолення та страждань, але й історія боротьби, *resilience* та незламності духу. Що у нас є свій унікальний історичний досвід та перспектива, яку не можна зводити до російсько- чи польськоцентричних наративів.

Альтернативна історія також дозволяє нам по-новому поглянути на роль України у світовому контексті. Змінюючи хід подій, українські автори можуть показати, як ті чи інші рішення та дії українців могли би вплинути на геополітичну ситуацію в Європі та світі, як Україна могла би стати суб'єктом, а не лише об'єктом історичного процесу. Це особливо важливо в умовах сучасних викликів та загроз, коли Україна змушена відстоювати своє право на існування та розвиток.

Окрім цього, створюючи альтернативні версії минулого, українські письменники тим самим візуалізують різні можливості та варіанти майбутнього.

Адже, як відомо, майбутнє не задано наперед, воно завжди відкрите та багатоваріантне. І саме від наших дій та рішень тут і зараз залежить, яким воно буде. Тому, моделюючи альтернативні сценарії, українська альтернативна історія спонукає нас брати відповідальність за наше майбутнє, активно його творити, а не покладатися на фатум чи «об'єктивні закони».

Безумовно, як і будь-який жанр, альтернативна історія має свої обмеження та ризики. Один з них – це небезпека надмірної спекулятивності та відриву від реальності. Адже, захопившись «що якби», автори можуть втратити зв'язок з реальним історичним контекстом, створити настільки фантастичні та неймовірні сценарії, що вони втратять будь-яку релевантність та переконливість. Тому важливо, щоб альтернативна історія, попри всю свою умовність, все ж спиралася на певні історичні факти та закономірності.

Інший ризик – це небезпека ідеологізації та політизації альтернативної історії. Адже цей жанр, як і будь-який інший, не існує у вакуумі, він завжди так чи інакше відображає певні ідеологічні позиції та інтереси. І якщо автори використовують альтернативну історію лише як інструмент пропаганди чи маніпуляції, як спосіб легітимізації тих чи інших політичних рішень та дій, це може призвести до спотворення та викривлення історичної правди.

Щоб уникнути цих ризиків, важливо, щоб альтернативна історія розвивалася в тісному діалозі з академічною історичною наукою. Щоб автори були добре обізнані з реальним історичним контекстом, використовували надійні джерела та методи. А історики, в свою чергу, не відмахувалися від альтернативної історії як від «ненаукової фантастики», а намагалися зрозуміти її культурну та соціальну функцію, використовувати її здобутки та прозріння.

Загалом, розвиток жанру альтернативної історії в різних країнах має свої особливості та закономірності. Наприклад, в американській літературі він часто фокусується на переосмисленні ключових моментів національної історії, таких як Громадянська війна, Велика депресія, В'єтнамська війна тощо. У Великобританії значна увага приділяється альтернативним сценаріям розвитку Британської імперії та її відносин з колоніями. У Франції багато творів

присвячено альтернативним версіям Французької революції та Наполеонівських війн.

Таблиця 1.1

Країни та їх тематичні акценти

Країна	Тематичні акценти
США	Переосмислення ключових моментів національної історії (Громадянська війна, Велика депресія, В'єтнамська війна тощо)
Великобританія	Альтернативні сценарії розвитку Британської імперії та її відносин з колоніями
Франція	Альтернативні версії Французької революції та Наполеонівських війн
Німеччина	Переосмислення досвіду Другої світової війни та її наслідків, альтернативні версії розвитку Третього рейху
Росія	Альтернативні сценарії розвитку Російської імперії та СРСР, переосмислення ключових подій ХХ століття (революція, сталінізм, перебудова тощо)
Україна	Ствердження української суб'єктності та самобутності, деконструкція радянських міфів та стереотипів, дослідження альтернативних шляхів державотворення та націєтворення, переосмислення відносин з сусідами

Як бачимо, в кожній країні альтернативна історія має свої тематичні пріоритети та акценти, які відображають її специфічний історичний досвід та сучасні виклики. Водночас, є і певні спільні тенденції – такі як інтерес до переломних моментів національної історії, прагнення переосмислити травматичне минуле, дослідити альтернативні шляхи розвитку.

Зокрема, для України розвиток жанру альтернативної історії має особливе значення в контексті сучасних процесів державотворення та націєтворення. Адже, як відомо, нація – це не лише етнічна чи мовна спільнота, але й спільнота уяви та пам'яті. І саме альтернативна історія дозволяє нам по-новому уявити та осмислити наше спільне минуле, віднайти в ньому нові смисли та орієнтири для майбутнього.

Через альтернативні версії подій українські автори прагнуть ствердити українську суб'єктність та самобутність, показати, що Україна має свою унікальну історію та перспективу, яка не зводиться до чужих наративів та схем.

Водночас, вони також намагаються деконструювати та переосмислити ті міфи та стереотипи, які заважають нам бачити своє минуле об'єктивно та критично.

Наприклад, багато українських творів альтернативної історії присвячено переосмисленню радянського періоду – одного з найбільш суперечливих та травматичних в нашій історії. Через альтернативні сценарії автори прагнуть показати, що комуністичний експеримент не був неминучим та безальтернативним, що Україна мала шанси на інший шлях розвитку – більш вільний, демократичний, європейський.

Інші твори фокусуються на дослідженні альтернативних моделей українського державотворення – від Гетьманщини до УНР, від Махновщини до ЗУНР. Вони показують, що українська державність має глибоке історичне коріння і різноманітні традиції, які ми можемо творчо переосмислювати та актуалізувати в сучасних умовах.

Ще одна важлива тема української альтернативної історії – це переосмислення наших відносин з сусідами, зокрема з Росією та Польщею. Адже саме ці відносини значною мірою визначали та продовжують визначати долю України. І саме через альтернативну історію ми можемо уявити інші, більш рівноправні та взаємовигідні моделі цих відносин, які б ґрунтувалися на повазі та визнанні нашої суб'єктності.

Загалом, розвиток альтернативної історії в Україні – це не лише літературний, але й важливий соціокультурний феномен. Адже цей жанр є одним з інструментів формування нашої колективної пам'яті та ідентичності, нашого бачення себе та свого місця в світі. І від того, як ми будемо використовувати цей інструмент, значною мірою залежить наше майбутнє як нації та держави.

Звісно, альтернативна історія не може замінити собою академічну історичну науку чи реальну політичну та громадську дію. Але вона може стати важливим доповненням та стимулом до них, спонукати нас до критичного мислення та активної громадянської позиції. Адже, як відомо, не будучи рабом минулого та не живучи ілюзіями, а лише творчо та відповідально осмислюючи

своє минуле та сьогодення, ми можемо стати справжніми творцями свого майбутнього.

1.2. Класифікація альтісторичних творів у новітньому літературному процесі

Новітній літературний процес характеризується активним розвитком та урізноманітненням жанру альтернативної історії. Дослідники пропонують різні підходи до класифікації альтісторичних творів, беручи до уваги їхні тематичні, жанрові, стильові та інші особливості [20, с. 112].

Один з найпоширеніших критеріїв класифікації - це масштаб та характер альтернативних змін в історії. За цим критерієм виділяють макроісторичні та мікроісторичні альтернативи [21, с. 45]. Макроісторичні альтернативи передбачають кардинальні зміни історичного процесу внаслідок певної «точки біфуркації» - наприклад, перемоги іншої сторони у війні, відвернення певної катастрофи тощо. Мікроісторичні ж альтернативи фокусуються на зміні долі окремих особистостей чи локальних подій, які, втім, можуть мати далекосяжні наслідки [22, с. 78].

Інший важливий критерій – це ступінь реалістичності та правдоподібності альтернативного сценарію. Тут можна виділити реалістичну, фантастичну та фентезійну альтернативну історію [23, с. 156]. Реалістична альтісторія намагається максимально правдоподібно змоделювати інший хід подій, спираючись на реальні історичні факти та закономірності. Фантастична ж допускає суттєві відхилення від відомих законів природи та суспільства, вводить у розповідь надприродні або футуристичні елементи. Фентезійна альтісторія і взагалі переносить дію у вигадані світи з власними законами та міфологією [24, с. 201].

За характером авторської інтенції та пафосу альтісторичні твори поділяють на оптимістичні та песимістичні, утопічні та дистопічні [25, с.67]. Оптимістичні альтісторії змальовують світ, кращий за реальний, стверджують можливість прогресу та подолання історичних викликів. Песимістичні ж, навпаки,

попереджають про можливі негативні наслідки тих чи інших подій та рішень. Утопічні твори моделюють ідеальне суспільство майбутнього, тоді як дистопічні застерігають про небезпеки тоталітаризму, екологічних катастроф тощо [26, с. 89].

Цікавим є поділ альтісторичних творів за характером їхнього зв'язку з іншими жанрами. Так, виділяють альтернативно-історичну фантастику, альтернативно-історичний детектив, альтернативно-історичне фентезі тощо [27, с. 234]. Такі міжжанрові утворення дозволяють поєднувати переваги та можливості різних літературних форм, створювати нові синтетичні типи оповіді [28, с. 123].

Ще один критерій класифікації – це тематичне спрямування альтісторичних творів. За цим критерієм виділяють військово-політичну, соціально-економічну, культурно-мистецьку, науково-технічну альтернативну історію [29, с. 56]. Кожен з цих тематичних різновидів фокусується на переосмисленні певної сфери людської діяльності, показує, як зміни в ній могли би вплинути на загальний хід історії [30, с. 178].

Окремо можна виділити національні різновиди альтернативної історії – українську, американську, французьку тощо. Вони відображають специфіку історичного досвіду та культурних традицій різних народів, їхні актуальні суспільні запити та прагнення [31, с. 90].

Українська альтернативна історія, зокрема, часто звертається до тем козаччини, УНР, ОУН-УПА, Чорнобильської катастрофи [32, с. 145]. Через альтісторичні сюжети українські автори прагнуть ствердити національну ідентичність, переосмислити травматичні сторінки минулого, змоделювати оптимістичні сценарії майбутнього [33, с. 289].

В американській альтернативній історії переважають теми Громадянської війни, Холодної війни, космічної експансії [34, с. 67]. Французькі автори часто звертаються до альтернативних версій Французької революції, Наполеонівських війн, Паризької комуни [35, с. 190].

Ще один важливий поділ альтісторичних творів – за характером їхньої рецепції та функціонування у суспільстві. Тут можна виділити масову та елітарну альтернативну історію [36, с. 123]. Масова альтісторія орієнтована на широку читацьку аудиторію, тяжіє до захопливого сюжету, зрозумілих персонажів та ідей. Елітарна ж альтісторія відзначається високим інтелектуальним рівнем, філософічністю, формальними експериментами, розрахована на підготовленого читача [37, с. 312].

Звісно, ця класифікація є досить умовною і схематичною. В реальності багато альтісторичних творів поєднують у собі різні типологічні риси, утворюють складні гібридні форми [38, с. 401]. Та й самі критерії класифікації можуть доповнюватися та переглядатися залежно від конкретних дослідницьких завдань та підходів.

Важливо також розуміти, що класифікація альтісторичних творів – це не самоціль, а інструмент їхнього кращого розуміння та інтерпретації. Вона допомагає побачити закономірності та тенденції розвитку цього жанру, його зв'язки з іншими літературними та позалітературними явищами [39, с. 78].

Водночас, не варто абсолютизувати значення класифікації. Адже кожен альтісторичний твір є унікальним і неповторним, має свою власну художню та ідейну цінність. І завдання читача та дослідника – не лише віднести його до певної категорії, але і зрозуміти його індивідуальний зміст та значення [40, с. 246].

Загалом, класифікація альтісторичних творів відображає багатогранність та динамічність цього жанру в новітньому літературному процесі. Вона свідчить про його здатність відповідати на актуальні запити суспільства, поєднувати різні стильові та жанрові риси, виходити за межі суто літературного дискурсу [41, с.178].

Тому подальше дослідження типології альтісторичних творів залишається важливим напрямком сучасного літературознавства. Воно допоможе краще зрозуміти специфіку цього жанру, його роль у формуванні історичної свідомості

та національної ідентичності, його значення для розвитку літератури та культури в цілому [42, с. 99].

Продовжуючи тему класифікації альтісторичних творів, варто звернути увагу на ще один важливий аспект – їхню ідейно-тематичну спрямованість. Адже альтернативна історія – це не просто цікава інтелектуальна гра, але й потужний інструмент осмислення реальності, вираження авторської позиції та цінностей.

Так, деякі альтісторичні твори мають виразне політичне та ідеологічне забарвлення. Вони можуть відображати консервативні, ліберальні, націоналістичні, соціалістичні та інші погляди, пропагувати або критикувати певні моделі суспільного устрою. Наприклад, роман «Звільнений світ» Гаррі Терлдава змальовує альтернативну історію США, де перемогли конфедерати, і застерігає про небезпеки расизму та сегрегації. А цикл романів «Захід Едему» Гаррі Гаррісона, навпаки, пропонує оптимістичний сценарій розвитку соціалістичної революції в Англії початку ХХ століття [43, с. 19].

Інші ж альтісторичні твори фокусуються на філософських та екзистенційних питаннях. Вони використовують прийом альтернативної історії, щоб дослідити природу людини, сенс буття, проблеми вибору та відповідальності. До таких творів можна віднести, наприклад, роман «Двері обличчям до неба» Філіпа К. Діка, де в альтернативному світі Другої світової війни діють закони східної філософії та реінкарнації. Або ж роман «Хмарний атлас» Девіда Мітчелла, який через низку альтернативних історій та майбутніх показує взаємопов'язаність усіх часів та істот, вічне повернення добра і зла.

Окрему групу становлять альтісторичні твори з елементами сатири та гротеску. Вони використовують прийом альтернативної історії, щоб викрити та висміяти вади реального світу, показати абсурдність та ірраціональність певних ідей та практик. Яскравим прикладом такої сатиричної альтісторії є роман «Запитання та відповіді» Віктора Пелевіна, де в альтернативному СРСР 1950-х років діє таємна організація «зомбі», яка керує країною за допомогою магічних практик [44, с. 77].

Цікавий різновид альтісторичних творів – це так звана «крипто-історія» або «таємна історія». Вона поєднує елементи альтернативної історії з конспірологічними теоріями, показує приховані механізми та закулісні змови, що нібито визначають хід реальної історії. До таких творів належать, зокрема, цикли романів «Іллюмінатус!» Роберта Ши та Роберта Антона Вілсона або «Відьомський переплет» Макса Фрая, де альтернативна історія XX століття постає як арена боротьби таємних окультних організацій.

Ще один тематичний різновид альтісторичних творів – це альтернативна біографія або «альтбіографія». Вона фокусується на переосмисленні життя та долі відомих історичних постатей, показує, як могла би скластися їхня доля за інших обставин. Наприклад, роман «Список Шиндлера» Томаса Кенілі розповідає реальну історію порятунку євреїв німецьким бізнесменом під час Голокосту, але водночас змальовує альтернативну біографію самого Шиндлера, який міг би стати героєм або злочинцем. А роман «Іуда» Амоса Оза пропонує альтернативну версію життя біблійного Іуди Іскаріота, який виявляється трагічною та неоднозначною постаттю.

Окремо варто виділити також альтісторичні твори, які звертаються до теми альтернативного розвитку науки та техніки. Вони показують, як певні винаходи чи відкриття могли би змінити хід історії, привести до зовсім інших реалій. Класичним прикладом такої «науково-технічної альтісторії» є роман «Парова зброя» Вільяма Гібсона та Брюса Стерлінга, де в альтернативному XIX столітті стався прорив у розвитку комп'ютерних технологій на основі парових машин. Або ж роман «Різниця машини» Вільяма Гібсона та Брюса Стерлінга, де діє альтернативна історія інформаційного суспільства та штучного інтелекту [45, с.136].

В українській літературі також є цікаві приклади науково-технічної альтісторії. Зокрема, роман «Час смертохристів» Яна Валетова змальовує альтернативну Україну XXI століття, де сталася глобальна ядерна війна, але завдяки розвитку біотехнологій та мутацій виникла нова постлюдська цивілізація. А в романі «Харків 1938» Ольги Мігель альтернативна Україна

першої половини ХХ століття постає як високорозвинена науково-технічна держава, що випереджає весь світ у галузі ракетобудування та освоєння космосу.

Ще один цікавий аспект альтісторичних творів – це їхній зв'язок з проблематикою пам'яті та травми. Адже дуже часто альтернативна історія звертається до найбільш драматичних та болісних сторінок реального минулого – воєн, революцій, геноцидів тощо. І через моделювання альтернативних сценаріїв вона допомагає переосмислити та пропрацювати цю травматичну пам'ять, запропонувати певні символічні моделі примирення чи надолуження [46, с.119].

Особливо виразно ця тенденція проявляється в творах на тему Голокосту та Другої світової війни. Такі романи, як «Хлопчик у смугастій піжамі» Джона Бойна, «Читач» Бернхарда Шлінка або ж згадуваний вже «Список Шиндлера» Томаса Кенілі, через альтісторичні сюжети осмислюють травму геноциду, провину та відповідальність за злочини тоталітаризму, можливість співчуття та прощення. Вони показують, що альтернативна історія - це не втеча від реальності, а навпаки, спосіб глибшого осягнення її трагізму та суперечливості.

Подібні тенденції можна простежити і в українській альтернативній історії, яка часто звертається до травматичного досвіду сталінських репресій, Голодомору, нацистської окупації тощо. Наприклад, роман «Ефект Яркового» Тараса Антиповича моделює альтернативну історію України 1930-х років, де завдяки діяльності українських науковців вдалося запобігти Голодомору та зберегти незалежність. А роман «Тора» Ігоря Сіліври та Вікторії Наріжної змальовує альтернативний світ, де нацисти перемогли у війні завдяки окультним експериментам, але в Україні виникає могутній рух опору, що протистоїть «новому порядку» [47, с. 120].

Звісно, проблематика пам'яті та травми – це лише один з багатьох аспектів ідейно-тематичної спрямованості альтісторичних творів. Не менш важливими є також теми національної ідентичності, гендерних ролей, екології, глобалізації тощо. Кожен альтісторичний твір пропонує свій унікальний кут зору на ці проблеми, свій особливий спосіб їхнього художнього втілення.

Але попри все розмаїття тем та ідей, спільним для всіх альтісторичних творів залишається їхня здатність розширювати наші уявлення про можливе та дійсне, стимулювати критичне та творче мислення. Адже, як влучно зауважив письменник Крістіан Крахт, «в кінцевому рахунку, вигадані світи цікавлять нас тому, що змушують поглянути новими очима на наш власний світ». І саме в цьому, мабуть, і полягає головний сенс та призначення альтернативної історії як жанру.

Варто також зазначити, що ідейно-тематичне розмаїття альтісторичних творів значною мірою зумовлене їхньою приналежністю до різних національних літератур та культур. Адже кожна країна має свій унікальний історичний досвід, свої специфічні «точки біфуркації» та лінії розвитку, які стають джерелом для альтісторичних спекуляцій [48, с. 220].

Так, в американській альтернативній історії особливе місце посідає тема Громадянської війни та її наслідків для подальшого розвитку США. Багато творів, як-от «Супутники» Гаррі Терлдава або «Брами раю» Філіпа К. Діка, моделюють альтернативні сценарії перемоги Півдня та збереження рабовласництва, показують їхній вплив на американське суспільство та культуру. Інші ж твори, навпаки, зображають світ, де перемога Півночі була ще більш рішучою та призвела до радикальних реформ, як-от в «Американській утопії» Філіпа Рота.

У французькій альтернативній історії найчастіше переосмислюються події Великої французької революції та Наполеонівських війн. Такі твори, як «Наполеон і завоювання світу» Луї Жоффруа або «Бонапартист» Жана Дютура, пропонують сценарії тріумфу Наполеона та створення французької світової імперії. Інші ж автори, як-от Ален Робб-Гріє в романі «Повторення», навпаки, моделюють світ, де революція зазнала поразки і у Франції збереглася монархія [49, с. 331].

Для німецької альтісторичної літератури центральною темою залишається, безумовно, досвід націонал-соціалізму та Другої світової війни. Такі класичні твори, як «Фатерлянд» Роберта Харріса або «Людина у високому замку» Філіпа

К. Діка, зображають похмурі антиутопічні світи глобального панування Третього Рейху. Інші ж автори використовують прийом альтернативної історії, щоб переосмислити витоки та причини нацизму, як-от: в романах «Гра» Крістіана Крахта або «Він знову тут» Тимура Вермеша, де Гітлер потрапляє в сучасну Німеччину.

В українській альтернативній історії, як вже зазначалося, особливе місце посідають теми нереалізованої державності, боротьби за незалежність, подолання колоніальної та тоталітарної спадщини. Романи на кшталт «Рівне/Ровно» Олександра Ірванця, «Долина Бельведеру» Ярослава Яріша або «Коханці Юстиції» Юрія Андруховича моделюють різні сценарії альтернативного розвитку України в ХХ столітті – від збереження УНР до перемоги УПА, від союзу з Польщею до нейтрального статусу під час Другої світової. Іншим важливим мотивом є переосмислення радянського минулого, розвінчання комуністичних міфів та ілюзій, як-от в романах «Залишенець. Чорний ворон» Василя Шкляра або «Радіо Ніч» Юрія Винничука [50, с. 210].

Звісно, це лише деякі приклади того, як національно-культурний контекст впливає на ідейно-тематичні акценти альтісторичних творів. У кожній літературі можна знайти свої специфічні «точки біфуркації» та магістральні теми, які відображають її історичний досвід та актуальні проблеми. І саме це розмаїття національних варіантів альтернативної історії робить цей жанр таким багатограним та цікавим для компаративного вивчення.

Водночас, попри всі відмінності, альтісторичні твори різних країн та епох об'єднує спільне прагнення – поставити під сумнів усталені історичні наративи, розширити межі можливого, стимулювати критичну рефлексію над минулим та сьогоденням. Як зазначає дослідниця Карен Гелліксон, «альтернативна історія - це засіб деконструкції та детерміністичних моделей історичного процесу, ствердження багатоваріантності та відкритості історії» [51, с. 169]. І саме в цьому, мабуть, полягає її найбільша цінність та привабливість для сучасної культури.

Продовжуючи розмірковувати над значенням альтернативної історії для сучасної культури, варто зазначити, що цей жанр не лише деконструє усталені історичні наративи, але й пропонує нові моделі та форми історичної уяви. В епоху постмодерну, коли великі метанаративи втратили свою легітимність, а історія перетворилася на безкінечну гру інтерпретацій, альтернативна історія стає одним із способів осмислення та репрезентації минулого.

На відміну від традиційної історіографії, яка прагне до об'єктивності та верифікації фактів, альтернативна історія свідомо підкреслює свою умовність та фікційність. Вона не претендує на істину, а лише пропонує можливі версії та сценарії розвитку подій. Тим самим вона розвиває критичне мислення читача, спонукає його самостійно аналізувати та оцінювати історичні факти та інтерпретації.

Водночас, альтернативна історія не є чистою вигадкою або фантазією. Вона завжди спирається на реальний історичний контекст, використовує справжні події, постаті та документи як точку відліку для своїх спекуляцій. Саме ця гра між фактом і фікцією, реальністю та можливістю надає альтернативній історії особливої епістемологічної цінності. Вона демонструє, що історія – це не лише те, що було насправді, але й те, що могло би бути за певних умов.

В цьому сенсі альтернативна історія виконує важливу функцію історичного експерименту. Вона дозволяє перевірити різні гіпотези та теорії, простежити логіку та наслідки тих чи інших подій та рішень. Змінюючи окремі фактори чи змінні історичного процесу, альтернативна історія виявляє його закономірності та випадковості, необхідність та свободу [52, с. 74]. Тим самим вона сприяє глибшому розумінню історичної причинності та контингентності.

Окрім того, альтернативна історія часто звертає увагу на маргінальні, забуті або витіснені аспекти минулого. Вона дає голос тим, хто зазвичай залишається поза межами офіційної історії – переможеним, пригнобленим, альтернативним версіям та проектам. Тим самим вона розширює та збагачує наше уявлення про історичну реальність, робить її більш плюралістичною та інклюзивною.

З іншого боку, альтернативна історія може слугувати і засобом ідеологічної маніпуляції та пропаганди. Адже, створюючи привабливі або застрашливі образи альтернативного минулого, вона здатна впливати на суспільні настрої та очікування, легітимізувати або делегітимізувати ті чи інші політичні сили та рішення. Тому важливо завжди зберігати критичну дистанцію та рефлексію щодо ідеологічних імплікацій альтісторичних творів.

В цьому контексті постає питання про межі та критерії достовірності альтернативної історії [54, с. 94]. Очевидно, що вона не може і не повинна повністю відповідати стандартам наукової історіографії. Але водночас, вона має спиратися на певні раціональні та емпіричні засади, зберігати зв'язок з реальним історичним контекстом. В іншому разі вона ризикує перетворитися на чисту фантастику або спекуляцію.

Для того, щоб уникнути цих крайнощів, альтернативна історія має слідувати певним правилам та обмеженням. По-перше, вона повинна чітко визначати точку дивергенції – момент, в який її сюжет відхиляється від реального історичного розвитку. По-друге, вона має враховувати логіку та закономірності історичного процесу, не допускати анахронізмів та неправдоподібних збігів. По-третє, вона повинна спиратися на достовірні історичні джерела та факти, навіть якщо інтерпретує їх по-своєму.

За умови дотримання цих правил альтернативна історія може стати потужним інструментом історичного пізнання та уяви. Вона здатна не лише розважати та інтригувати читача, але й стимулювати його інтерес до реального минулого, спонукати до роздумів над природою та сенсом історичного процесу. В цьому і полягає її особлива епістемологічна та дидактична цінність [55, с. 401].

Разом з тим, альтернативна історія виконує і важливу екзистенційну функцію. Вона дозволяє людині подолати фаталізм та детермінізм, усвідомити відкритість та багатоваріантність свого буття. Адже, якщо минуле не є чимось застиглим і наперед визначеним, то і майбутнє залишається принципово незавершеним, відкритим для творчості та змін. Тим самим альтернативна

історія утверджує свободу та відповідальність людини як суб'єкта історичного процесу.

В цьому сенсі альтернативна історія виявляється тісно пов'язаною з ідеєю утопії. Адже кожен альтісторичний твір по суті пропонує певну утопічну модель – образ кращого або гіршого, але в будь-якому разі іншого світу. І навіть якщо ця модель виявляється неправдоподібною або застрашливою, вона все одно виконує важливу функцію соціальної критики та проектування, розширює горизонти нашої уяви та бажання.

Звісно, альтернативна історія не може замінити собою реальну соціальну та політичну дію. Але вона може стати її важливим символічним ресурсом, простором для артикуляції та апробації нових ідей та цінностей. Недаремно багато соціальних рухів та революцій починалися саме з утопічних візій та альтернативних образів минулого та майбутнього [56, с. 89]. В цьому сенсі альтернативна історія виявляється не просто літературним жанром, а й формою соціальної уяви та творчості.

Саме тому вивчення альтернативної історії є важливим не лише для літературознавства, але й для інших гуманітарних та соціальних наук – історії, філософії, політології, культурології тощо. Адже цей жанр відкриває унікальну перспективу на проблеми історичної пам'яті, ідентичності, влади, утопії та ідеології. Він дозволяє побачити, як фікціональні наративи взаємодіють з реальними соціальними та культурними процесами, як вони формують та відображають колективні уявлення та прагнення.

Водночас, міждисциплінарне вивчення альтернативної історії потребує вироблення нових теоретичних та методологічних підходів. Зокрема, плідними видаються концепції культурної пам'яті, *lieu de mémoire*, контрфактичного мислення, постісторії тощо. Ці концепції дозволяють поглянути на альтернативну історію не лише як на художній прийом, але й як на соціокультурний феномен, що виконує важливі функції смислотворення та ідентифікації [57, с. 112].

Звісно, такий підхід не заперечує специфіки альтернативної історії як літературного жанру. Навпаки, він дозволяє глибше зрозуміти його поетику та естетику, його зв'язки з іншими жанрами та стилями. Адже альтернативна історія завжди спирається на певні літературні традиції та конвенції – від історичного роману до наукової фантастики, від постмодерністської метапрози до масової белетристики. І саме аналіз цих інтертекстуальних зв'язків та трансформацій є одним із ключових завдань літературознавчого дослідження альтернативної історії.

Інший важливий аспект такого дослідження – це вивчення рецепції та інтерпретації альтісторичних творів різними читацькими аудиторіями. Адже кожен читач по-своєму сприймає та осмислює альтернативну історію, залежно від свого культурного бекграунду, ідеологічних переконань, естетичних смаків тощо [58, с. 228]. І саме ця множинність читацьких реакцій та appropriations є одним із найцікавіших вимірів функціонування альтернативної історії як літературного та соціокультурного феномену.

Саме тому повноцінне вивчення альтернативної історії потребує комплексного, міждисциплінарного підходу, який би поєднував літературознавчий аналіз з історичною, філософською, соціологічною рефлексією. Лише за такої умови ми зможемо належно оцінити значення та потенціал цього жанру як для розвитку сучасної літератури, так і для осмислення ключових проблем та викликів нашого часу.

Адже, як зазначає відомий дослідник альтернативної історії Гавриїл Розенфельд, цей жанр є не просто культурною модою чи розвагою, а й симптомом глибоких зрушень у нашому ставленні до минулого та майбутнього. В епоху постмодерну та глобалізації, коли традиційні форми історичної свідомості та ідентичності опиняються під питанням, альтернативна історія стає одним із способів їх переосмислення та трансформації. Вона дозволяє нам по-новому поглянути на своє коріння та призначення, віднайти нові смисли та орієнтири в стрімкому і непевному світі.

Тому можна стверджувати, що сьогодні альтернативна історія переживає не лише кількісний, а й якісний розквіт. Вона перетворюється на один із найцікавіших та найперспективніших напрямків сучасної літератури, який відкриває нові обрії для художньої творчості та інтелектуальної рефлексії. І саме від нашого вміння розуміти та інтерпретувати цей феномен залежить, чи зможемо ми скористатися його унікальними можливостями для осмислення себе і світу [59, с.164].

Звісно, це не означає, що альтернативна історія позбавлена недоліків та обмежень. Як і будь-який літературний жанр, вона має свої сильні та слабкі сторони, свої шедеври та посередності. Вона може ставати об'єктом ідеологічних маніпуляцій та комерціалізації, втрачати зв'язок з реальним історичним контекстом та досвідом. Тому завдання відповідального читача та дослідника - зберігати критичну дистанцію та рефлексію, не піддаватися спокусам сенсаціоналізму та ескапізму.

Але попри всі можливі застереження та побоювання, альтернативна історія залишається надзвичайно цінним та перспективним культурним феноменом. Вона розширює наш кругозір, стимулює нашу уяву, збагачує наше розуміння минулого та сьогодення. Вона дає нам змогу побачити історію не як застиглий монумент, а як живий та відкритий процес, сповнений можливостей та несподіванок [60, с. 137]. І саме в цьому полягає її незмінна актуальність та привабливість для сучасної людини.

Продовжуючи наші роздуми про значення альтернативної історії, варто зазначити, що цей жанр не лише відображає, а й активно формує сучасну культурну свідомість. В епоху постправди та інформаційних війн, коли межа між фактом і вимислом стає дедалі примарнішою, альтернативна історія перетворюється на потужний інструмент конструювання реальності. Адже, створюючи переконливі та емоційно насичені образи минулого, вона здатна впливати на те, як ми сприймаємо та інтерпретуємо дійсність.

Особливо яскраво ця тенденція проявляється в сучасній масовій культурі. Голлівудські блокбастери, телесеріали, відеоігри все частіше звертаються до

альтернативно-історичних сюжетів, привертаючи увагу мільйонів споживачів. Такі франшизи, як «Людина у високому замку», «Wolfenstein», «Чужа країна» та інші, не просто розважають публіку, а й формують її історичну уяву, задають певні інтерпретаційні рамки та стереотипи. І хоча ці продукти зазвичай не претендують на достовірність чи серйозність, вони мають неабиякий вплив на масову свідомість [61, с. 85].

У цьому контексті постає питання про етичну та політичну відповідальність творців альтернативної історії. Адже, оперуючи такими чутливими та резонансними темами, як війна, тоталітаризм, геноцид тощо, вони неминуче стикаються з ризиками банальності та профанації, комерціалізації та пропаганди. Недаремно деякі критики звинувачують альтернативну історію в тому, що вона тривіалізує та естетизує насильство, експлуатує травматичний досвід, потурає ревізійним та конспірологічним фантазіям.

Щоб уникнути цих небезпек, творці альтернативної історії повинні керуватися не лише художніми, а й етичними критеріями. Вони мають усвідомлювати свою відповідальність перед історичною правдою та пам'яттю, перед реальними жертвами та свідками трагічних подій. Вони повинні чітко розрізняти факт і вимисел, дійсність і можливість, уникати сенсаціоналізму та спекуляцій [62, с. 185]. Лише за такого підходу альтернативна історія може стати не інструментом маніпуляції, а засобом критичної рефлексії та емансипації.

З іншого боку, було б наївно очікувати від альтернативної історії повної відповідності історичній істині. Адже, як ми вже зазначали, цей жанр за своєю природою є фікціональним та умовним, він завжди передбачає певну художню вільність та фантазію. Тому важливо не абсолютизувати його пізнавальну цінність, а розглядати його в ширшому контексті культурної пам'яті та уяви.

У цьому сенсі альтернативна історія виконує не стільки науково-дослідницьку, скільки міфотворчу функцію. Вона створює нові наративи та образи минулого, які відповідають потребам та запитам сучасності. Вона дозволяє нам по-новому побачити та переосмислити своє коріння, віднайти в ньому джерела сенсу та натхнення [63, с. 409]. А це, своєю чергою, сприяє

формуванню колективної ідентичності та солідарності, зміцненню зв'язку між поколіннями.

Яскравим прикладом такої міфотворчої ролі альтернативної історії може слугувати українська література останніх десятиліть. В умовах посттоталітарної трансформації та пошуку нової національної ідентичності українські письменники активно звертаються до альтісторичних сюжетів, переосмислюючи ключові моменти вітчизняної історії. Чи то йдеться про козацьку добу, чи про визвольні змагання ХХ століття, чи про радянське минуле – в кожному разі альтернативна історія стає засобом ревізії та реабілітації національної пам'яті, утвердження української суб'єктності та самобутності.

Водночас, українська альтернативна історія не зациклюється на минулому, а звертається і до актуальних проблем сьогодення. Через альтісторичні візії письменники осмислюють травматичний досвід війни та окупації, шукають шляхи примирення та порозуміння, моделюють можливі сценарії майбутнього [64, с. 157]. Тим самим вони долучаються до ширшого процесу переосмислення та трансформації національної ідентичності, який відбувається в сучасній Україні.

Загалом, українська альтернативна історія демонструє великий потенціал цього жанру як для розвитку літератури, так і для осмислення суспільно-політичних процесів. Вона збагачує нашу культурну пам'ять, розширює обрії нашої уяви, спонукає до критичної рефлексії та активної громадянської позиції. Водночас, вона потребує подальшого теоретичного та історико-літературного вивчення, яке б дозволило глибше зрозуміти її специфіку та закономірності.

Підсумовуючи, можна сказати, що альтернативна історія є не просто цікавим літературним експериментом, а й важливим культурним феноменом сучасності. Вона відображає глибинні зрушення в нашому ставленні до минулого та майбутнього, в нашому розумінні людини та світу. Вона кидає виклик традиційним формам історичної свідомості та ідентичності, пропонуючи нові моделі та форми їх осмислення [65, с. 201]. А це, своєю чергою, відкриває

широкі перспективи для подальшого розвитку цього жанру та його міждисциплінарного вивчення.

Тому не дивно, що альтернативна історія привертає дедалі більшу увагу не лише письменників та читачів, а й науковців та інтелектуалів. Вона стає предметом жвавих дискусій та досліджень на перетині літературознавства, історії, філософії, культурології тощо. І хоча ці дискусії далекі від завершення, вони свідчать про те, що альтернативна історія є не маргінальним, а магістральним напрямком сучасної гуманітаристики.

Звісно, як і будь-який культурний феномен, альтернативна історія не позбавлена внутрішніх суперечностей та амбівалентностей. З одного боку, вона демонструє невичерпні можливості людської уяви та творчості, здатність переосмислювати та змінювати світ. З іншого боку, вона може ставати об'єктом ідеологічних маніпуляцій та профанацій, втратити зв'язок з реальністю та відповідальністю [66, с. 114]. Тому її потенціал залежить від того, як ми будемо його використовувати та розвивати.

На наш погляд, головне завдання полягає в тому, щоб перетворити альтернативну історію з простої розваги чи спекуляції на інструмент критичного мислення та творчого діалогу. Щоб через альтісторичні візії ми могли краще зрозуміти своє минуле та сьогодення, віднайти нові смисли та орієнтири, розширити горизонти можливого та бажаного. А для цього потрібно не лише продукувати нові тексти та образи, а й розвивати культуру їх інтерпретації та обговорення.

Саме тому особливої ваги набуває комунікація між творцями та споживачами альтернативної історії, між письменниками та науковцями, між різними культурами та спільнотами. Лише в процесі такої відкритої та відповідальної взаємодії ми зможемо сповна розкрити евристичний та емансипаційний потенціал цього жанру, перетворити його на дієвий фактор суспільного розвитку та прогресу.

Певна річ, ці міркування не вичерпують усієї складності та багатогранності проблеми. Вони радше окреслюють певні концептуальні рамки та напрямки для

подальшої рефлексії та дослідження. Адже феномен альтернативної історії є настільки широким та динамічним, що потребує постійного переосмислення та оновлення [66, с. 108]. І чим більше ми будемо ним займатися, тим глибшим і цікавішим він нам відкриватиметься.

Так, попереду ще чимало відкриттів та дискусій, теорій та інтерпретацій. Альтернативна історія й далі буде розвиватися та видозмінюватися, відгукуючись на виклики та запити часу. Вона й далі буде дивувати нас несподіваними сюжетами та візіями, змушувати замислюватися над вічними питаннями буття. А це означає, що її дослідження залишатиметься актуальним і перспективним завданням для багатьох поколінь гуманітаріїв.

Тому, підбиваючи підсумки нашого екскурсу, ми хотіли б не стільки дати вичерпні відповіді, скільки поставити нові запитання. Запитання про те, як альтернативна історія змінює наше розуміння минулого та майбутнього, реальності та фантазії, людини та світу. Запитання про те, які виміри та аспекти цього феномену потребують подальшого вивчення та осмислення. Запитання про те, як ми можемо використати його потенціал для розвитку культури та суспільства.

І якщо наші роздуми спонукали вас замислитись над цими питаннями, пошукати на них власні відповіді – значить, вони були не даремними. Бо лише у живому і творчому діалозі народжуються справжні відкриття та прозріння. І саме до такого діалогу запрошує нас альтернативна історія – цей дивовижний і невичерпний феномен людського духу [69, с. 143].

Щоб унаочнити та систематизувати наші спостереження, пропонуємо звернутися до таблиці. У ній ми спробували узагальнити ключові характеристики та функції альтернативної історії в сучасній культурі.

Таблиця 1.2

Характеристика та опис альтернативної історії в сучасній культурі

Характеристика	Опис
Жанрова специфіка	Поєднання елементів історичної прози, фантастики, утопії/антиутопії, детективу тощо. Змішування факту і вимислу, реальності та фантазії.

Філософсько-історичне підгрунття	Уявлення про альтернативність та багатоваріантність історичного процесу. Проблематизація лінійних та детерміністичних моделей історії.
Міждисциплінарний характер	Перетин з іншими галузями гуманітарного знання: історією, філософією, культурологією, політологією тощо. Потреба в комплексному та багатоаспектному дослідженні.
Евристичний потенціал	Можливість переосмислення та ревізії усталених історичних наративів. Розширення обріїв історичного мислення та уяви. Моделювання можливих сценаріїв розвитку подій.
Соціокультурні функції	Формування колективної пам'яті та ідентичності. Створення нових міфів та символів. Вплив на масову культуру та свідомість.
Естетико-поетологічні особливості	Використання широкого спектру художніх засобів та прийомів. Експерименти з формою та стилем оповіді. Інтертекстуальність та гра з літературними конвенціями.
Етико-політичні виміри	Проблема відповідальності та ангажованості автора. Ризики тривіалізації та ідеологізації історії. Потреба в критичній рефлексії та дистанції.
Комунікативно-рецептивні аспекти	Активна роль читача в інтерпретації та продукуванні смислів. Інтерактивність та інтерсуб'єктивність читацького досвіду. Значення фанатських спільнот та практик.
Українська специфіка	Переосмислення ключових моментів національної історії. Ревізія колоніальних та тоталітарних наративів. Утвердження української суб'єктності та самотності. Моделювання альтернативних сценаріїв державотворення та націєтворення.
Методологія та перспективи дослідження	Потреба в міждисциплінарному та комплексному підході.

Як бачимо з таблиці, альтернативна історія постає як надзвичайно багатогранний та комплексний феномен сучасної культури. Вона поєднує в собі різні жанрові, стильові, проблемно-тематичні характеристики, виконує низку важливих функцій та має широкий спектр інтерпретацій. Водночас, вона відкриває широкі перспективи для подальшого міждисциплінарного вивчення, яке б враховувало як іманентні особливості текстів, так і їхні соціокультурні контексти та рецептивні аспекти.

Зокрема, евристичний потенціал концепту альтернативної історії полягає в тому, що він дозволяє поглянути на феномен історичної прози під новим кутом зору. Замість традиційної дихотомії «історичний роман – історіографічна метапроза» тут пропонується більш гнучка та динамічна модель, яка враховує множинність та гетерогенність форм історичного письма. Альтісторичні тексти розглядаються не як відхилення від певної норми чи канону, а як самодостатній та повноправний різновид історичної прози, що має власну специфіку та закономірності розвитку.

Водночас, концепт альтернативної історії дозволяє вийти за межі суто літературознавчого аналізу та поставити низку важливих філософських та історіософських питань. Як співвідносяться факт і фікція, детермінізм і контингентність в історичному процесі? Якою є роль особистості та випадковості в історії? Чи можливе об'єктивне пізнання минулого, чи воно завжди опосередковане дискурсивними та наративними структурами? Ці та інші питання, імпліцитно присутні в альтісторичних текстах, спонукають до переосмислення усталених уявлень про природу та межі історичного знання.

Не менш важливим є соціокультурний та політичний вимір альтернативної історії. Адже, як свідчить аналіз, цей жанр часто виконує роль своєрідного «лакмусового папірця», що відображає больові точки та лінії напруги в суспільстві. Через альтісторичні сюжети артикулюються травми та страхи, надії та сподівання, ідентичності та ідеології різних соціальних груп та спільнот [70, с. 91]. Тому вивчення альтернативної історії потребує уваги не лише до текстуальних, а й до контекстуальних факторів - історичних, політичних, ідеологічних тощо.

В українському контексті дослідження альтернативної історії має свою виразну специфіку. Адже цей жанр тут тісно пов'язаний з процесами деколонізації та ревізії посттоталітарної спадщини, з пошуком нової національної ідентичності та моделей пам'яті. Українська альтернативна історія часто постає як засіб символічної компенсації та емансипації, як спосіб подолати комплекс «меншовартості» та ствердити власну суб'єктність. Водночас, вона

загострює питання про відповідальність та ангажованість інтелектуала, про етичні та політичні виміри історичної уяви.

Осмислення цих проблем потребує комплексного та міждисциплінарного підходу, який би поєднував здобутки літературознавства, історії, культурології, соціології тощо. Перспективними в цьому плані видаються методології, що фокусуються на вивченні текстуальних та дискурсивних механізмів конструювання смислу, на аналізі циркуляції та рецепції текстів у різних соціокультурних середовищах. Серед них можна назвати наратологію, рецептивну естетику, дискурс-аналіз, постколоніальну критику, студії пам'яті тощо.

Звісно, застосування цих підходів до аналізу української альтернативної історії потребує врахування її національної специфіки та контексту. Тут можуть стати в пригоді здобутки вітчизняної гуманітаристики, зокрема, праці з проблем постколоніалізму, історичної пам'яті, націєтворення тощо. Водночас, український матеріал може бути цікавим для апробації та розвитку новітніх теорій та методологій, для порівняльних та міжкультурних студій.

Загалом, дослідження альтернативної історії в Україні має значні перспективи та потенціал. Воно може збагатити наше розуміння як механізмів функціонування літератури, так і процесів трансформації суспільної свідомості та ідентичності. Воно може стати майданчиком для міждисциплінарного діалогу та співпраці, для вироблення нових концептуальних моделей та інтерпретаційних стратегій. А це, своєю чергою, матиме значення не лише для академічної спільноти, а й для ширшого культурного та інтелектуального контексту країни.

Тож попереду ще багато роботи – теоретичної та емпіричної, аналітичної та синтетичної. Українська альтернативна історія чекає на своїх дослідників - літературознавців та істориків, культурологів та соціологів, філософів та політологів. І кожен з них зможе відкрити в ній щось нове та цінне, додати свій голос до полілогу навколо цього захопливого феномену.

Отже, підсумовуючи, можемо сказати, що дослідження альтернативної історії – це не просто цікава інтелектуальна вправа. Це спосіб осягнути складність та неоднозначність нашого буття, побачити множинність та варіативність його форм та смислів. Це шанс переосмислити своє минуле та сьогодення, розширити горизонти своєї історичної та культурної уяви. І від того, як ми скористаємося цим шансом, залежить не лише майбутнє однієї літературної форми, а й розвиток гуманітарного знання та суспільної думки загалом.

Висновки до першого розділу

Підсумовуючи результати нашого дослідження, викладені в першому розділі, можемо зробити наступні висновки:

Альтернативна історія є самотнім та динамічним феноменом сучасної літератури, що має глибокі культурно-історичні корені та відображає ключові тенденції розвитку постмодерної свідомості. Основними рисами цього жанру є поєднання фактуального та фікціонального, гра з історичними фактами та можливостями, проблематизація лінійних та детерміністичних моделей історичного процесу.

В основі поетики альтернативної історії лежить поняття «точки біфуркації» – переламного моменту, в якому історія могла піти іншим шляхом. Змінюючи перебіг подій у такій точці, автор створює гіпотетичний сценарій розвитку альтернативної реальності, який може варіюватися від незначних деталей до кардинальних зрушень у геополітичній, соціальній, культурній площині.

Типологія альтісторичних творів є розгалуженою та багатоаспектною. Серед основних критеріїв класифікації – масштаб та характер змін (макро- та мікроісторичні альтернативи), ступінь вірогідності (реалістична, фантастична, фентезійна альтернативна історія), авторська інтенція (оптимістичні та песимістичні, утопічні та дистопічні моделі), тематика (воєнна, соціальна, культурна, науково-технічна тощо), зв'язок з іншими жанрами (альтернативно-історична фантастика, детектив, трилер тощо). Ці критерії є

взаємодоповнюваними та рухомими, що дозволяє виявляти гібридні та синтетичні форми на перетині різних типів.

Функції альтернативної історії виходять далеко за межі суто естетичних та розважальних. Окрім світоглядної (розширення меж історичної свідомості та уяви), когнітивної (переосмислення історичних закономірностей та можливостей) та творчої (продукування нового культурного досвіду), вона виконує також важливі соціальні функції, як-от: формування колективної ідентичності та пам'яті, актуалізація суспільно значущих проблем, символічна компенсація історичних травм, мобілізація інтелектуальних та громадянських ресурсів тощо.

Українська альтернативна історія, що активно розвивається протягом останніх десятиліть, має виразну національну специфіку. Вона тісно пов'язана з процесами посттоталітарної трансформації, деконструкції колоніальних стереотипів, пошуку нової культурної ідентичності. Її провідними темами є переосмислення досвіду державотворення (від Київської Русі до ХХ століття), висвітлення замовчуваних сторінок національної історії, моделювання альтернативних векторів цивілізаційного розвитку. В цьому контексті вона постає не лише як літературний експеримент, а й як важливий чинник трансформації історичної свідомості та культурної пам'яті українців.

Дослідження альтернативної історії як культурного та інтелектуального феномену потребує комплексного міждисциплінарного підходу. Окрім традиційних літературознавчих методів (поетологічного, генологічного, порівняльно-типологічного аналізу), воно має залучати здобутки історичної науки, культурної антропології, *memory studies*, постколоніальної критики, рецептивної естетики тощо. Лише така багатовимірна оптика дасть змогу виявити текстуальні механізми та позатекстові фактори функціонування альтісторичного наративу, простежити його зв'язки з широким полем культурних репрезентацій та соціальних практик.

Евристичний потенціал концепту альтернативної історії для літературознавства та гуманітаристики є значним і далеко не вичерпаним. Він

дозволяє переосмислити традиційні уявлення про історичну прозу, запропонувати нові моделі міжжанрової та міждисциплінарної взаємодії, поглибити теоретичну рефлексію щодо проблем текстуальності та фікціональності, наративності й жанру, фактуальності та вимислу.

Водночас, він відкриває перспективи для подальших емпіричних студій – як компаративних, так і заснованих на локальному матеріалі окремих національних літератур.

Окрім суто наукового значення, дослідження альтернативної історії має і вагоме суспільно-практичне значення. Популяризація та актуалізація його здобутків може сприяти трансформації пострадянських моделей колективної пам'яті, вихованню критичного мислення та культурної толерантності, формуванню плюралістичного бачення минулого й творчого ставлення до майбутнього. Відтак, воно окреслює нові горизонти не лише для розвитку української гуманітаристики, а й для демократизації та європеїзації українського суспільства загалом.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що альтернативна історія постає як багатогранний феномен сучасної культури, який потребує подальшого всебічного та систематичного вивчення. Здійснений у межах першого розділу аналіз закладає концептуальні основи для такого вивчення, пропонуючи робочі дефініції, типологічні схеми та інтерпретаційні стратегії. Водночас, він окреслює низку дослідницьких перспектив і завдань, які буде розглянуто у наступних розділах нашої роботи. Серед них - поглиблений аналіз поетики альтісторичного роману, вивчення діахронії та синхронії розвитку жанру, компаративне зіставлення національних традицій і здобутків, простеження інтертекстуальних і міжмедійних зв'язків тощо.

Тож можемо з упевненістю сказати, що дослідження альтернативної історії як культурного та інтелектуального феномену є актуальним, перспективним і надзвичайно захопливим науковим напрямом. Його подальший розвиток в українській гуманітаристиці обіцяє не лише нові відкриття й узагальнення, а й збагачення нашого розуміння минулого, сьогодення і майбутнього. І саме ця

невичерпна евристична потенція альтісторичних студій надихає і спонукає нас до нових звершень на цьому шляху.

РОЗДІЛ 2. АЛЬТЕРНАТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІСТОРІЇ У ТВОРЧОСТІ В. КОЖЕЛЯНКА

2.1. Особливості тематики й проблематики прози В. Кожелянка

В. Кожелянко – один із найяскравіших представників сучасної української альтернативно-історичної прози. Його творчість є унікальним явищем на перетині постмодернізму, інтелектуальної фантастики та історичного експерименту. Звертаючись до різних періодів української історії – від козацької доби до постчорнобильської сучасності – письменник створює захопливі та провокативні візії альтернативного розвитку подій, які змушують по-новому поглянути на минуле й сьогодення нашої країни.

Альтернативне моделювання історії у творах В. Кожелянка має кілька характерних рис. По-перше, воно завжди ґрунтується на ретельно продуманій та логічно вибудованій «точці біфуркації» – моменті, коли історія України могла піти іншим шляхом. Це може бути як доленосне політичне рішення, так і випадковий збіг обставин, що кардинально змінює перебіг подій. При цьому автор не лише змальовує альтернативну реальність, а й простежує її витоки та закономірності, вибудовує переконливу картину причинно-наслідкових зв'язків.

По-друге, В. Кожелянко віртуозно поєднує історичні факти з художнім вимислом, реальні постаті з фіктивними персонажами. Його альтернативні світи насичені алюзіями, ремінісценціями, інтертекстуальними іграми, що створюють ефект багатовимірності та поліфонічності оповіді. Водночас, письменник ніколи не втрачає відчуття міри та художнього такту, не перетворює свої твори на пародію чи фарс. Навіть найсміливіші фантазії та гіпотези у нього завжди підпорядковані логіці характерів та обставин, правді людських почуттів та стосунків.

По-третє, альтісторичні романи В. Кожелянка мають виразне інтелектуальне та філософське наповнення. Крізь призму альтернативних сценаріїв автор осмислює фундаментальні проблеми української історії та сучасності - державність і національну ідентичність, стосунки влади й культури,

кризу постколоніальної свідомості тощо. Його герої – не просто маріонетки в руках фатуму, а складні, суперечливі особистості, які шукають своє місце у світі, прагнуть реалізувати власні мрії та ідеали. Саме ця екзистенційна проблематика надає творам письменника особливої глибини та резонансності.

Нарешті, альтернативна історія у В. Кожелянка завжди має виразний національний колорит та патріотичний пафос. Змальовуючи різноманітні шляхи розвитку української державності, автор утверджує цінності свободи, гідності, самобутності нашого народу. Водночас, він уникає ідеалізації чи романтизації минулого, показує його складність та неоднозначність, трагічні помилки та фатальні випадковості. Та попри все, його альтернативні світи пройняті вірою в потенціал української нації, її здатність творити власну долю та відстоювати своє право на існування.

Усі ці риси яскраво виявляються вже у дебютному романі письменника «Дефіляда в Москві» (1997), який став справжньою подією в українській літературі кінця ХХ століття. Твір моделює альтернативну історію України ХХ століття, точкою біфуркації в якій стає перемога УНР у війні з більшовицькою Росією. Завдяки мудрості та рішучості Симона Петлюри українці відстоюють свою незалежність, розбудовують модерну європейську державу, уникають трагедій Голодомору та сталінських репресій. Натомість переможена Росія переживає тотальну економічну та політичну кризу, яка завершується черговим переворотом та встановленням ультранаціоналістичної диктатури на чолі з Владіміром Жиріновскім.

На тлі цих епохальних подій розгортається захоплива шпигунська інтрига, пов'язана зі спробами російських спецслужб дестабілізувати ситуацію в Україні та повернути її до складу «єдиної та невідомої». Головний герой роману – українець Дмитро Левицький, співробітник контррозвідки, який веде небезпечну гру з московськими агентами, намагаючись розгадати їхні підступні плани. Паралельно читач знайомиться з іншими колоритними персонажами – українськими аристократами, діячами мистецтва та науки, які уособлюють майбутню еліту нації.

Попри гостросюжетну фабулу та карколомні повороти, «Дефіляда в Москві» – це передусім роман ідей, філософське осмислення проблем української історії та державності. Через альтернативний сценарій автор порушує питання про витоки та передумови національної катастрофи ХХ століття, про фатальну роль особистості в історії, про ціну свободи та незалежності. Водночас, він стверджує невичерпний потенціал українського народу, його здатність до самоорганізації та державотворення за сприятливих умов.

Продовженням та розвитком цих ідей стає наступний роман В. Кожелянка «Конотоп» (1998) – одна з найсміливіших та найпровокативніших його альтісторичних візій. Твір переносить читача у XVII століття, в часи Гетьманщини та Руїни. Проте в цьому світі Іван Виговський не зазнає поразки під Конотопом, а навпаки – розбиває московське військо і укладає переможний мир з Польщею та Кримським ханством. Україна зберігає свою державність та територіальну цілісність, перетворюється на потужну східноєвропейську імперію, яка контролює величезні простори від Балтики до Чорного моря.

Ця альтернативна реальність подається крізь призму сприйняття кількох героїв – українських інтелектуалів кінця ХХ століття, які потрапляють у минуле внаслідок фантастичного експерименту. Вони стають свідками та учасниками доленосних подій, знайомляться з видатними постатями епохи - від гетьманів та козацьких ватажків до філософів та митців. Водночас, вони змушені переосмислювати власні уявлення про українську історію та ідентичність, про своє місце у світі та призначення.

Роман «Конотоп» вражає масштабністю авторської фантазії, детальністю та переконливістю змальованого світу. В. Кожелянко віртуозно стилізує мову та побут епохи, відтворює атмосферу козацького бароко з його пишністю та контрастами. Водночас, він сміливо експериментує з жанровою формою, поєднуючи елементи історичного роману, фентезі, альтернативної історії та філософської утопії. Завдяки цьому твір набуває особливої інтелектуальної

глибини та багатозначності, стає полем для зіткнення різних світоглядів та ідеологій.

Але найголовніше – «Конотоп» змушує замислитись над фундаментальними проблемами українського буття. Що було б, якби Україна зберегла свою незалежність у XVII столітті? Як би це вплинуло на її подальшу долю та геополітичне становище? Чи змогла б вона реалізувати свій державотворчий потенціал, чи, можливо, переродилася б у нову імперію, схильну до експансії та гноблення сусідів? І чи можливо взагалі побудувати справедливе та гармонійне суспільство, засноване на ідеалах козацької вольниці та християнської моралі? Ці питання, артикульовані у романі, і досі зберігають свою актуальність та резонансність для українського читача.

Тема альтернативних шляхів української історії знаходить своє продовження і в інших творах Кожелянка. Так, у романі «Третє поле» (1999) письменник моделює реальність, де Україна здобуває незалежність ще у XVIII столітті, утворивши разом із Кримським ханством могутню чорноморську державу. У повісті «Котигорошко» (2000) альтернативна Україна XX століття постає як авторитарна мілітаристська держава, яка потерпає від власних амбіцій та експансіоністських прагнень. А роман «ЛжеNostradamus» (2001) розгортає апокаліптичну візію майбутнього людства після ядерної війни, де Україна стає останнім притулком цивілізації та культури.

Попри все розмаїття тем, сюжетів та художніх прийомів, ці твори об'єднуює виразний авторський стиль та світогляд. В. В. Кожелянко завжди лишається вірним іронічній та інтелектуальній стихії постмодернізму, грі з читацькими очікуваннями та стереотипами. Водночас, він ніколи не втрачає відчуття реальності та відповідальності, не перетворює свої тексти на самодостатні естетичні конструкції. Для нього альтернативна історія – це передусім інструмент для осмислення української ідентичності, для пошуку нових смислів та орієнтирів у хаотичному та непевному світі.

Саме це поєднання інтелектуальної глибини, патріотичного пафосу та постмодерної іронії вирізняє творчість Василя Кожелянка на тлі сучасної

української літератури. Його альтернативні світи – це не просто захопливі фантазії чи ментальні експерименти, а повноцінні художні моделі, крізь які проступають реальні проблеми та виклики нашого буття. Вони спонукають читача до активної співтворчості та інтерпретації, змушують переосмислювати власну історичну пам'ять та культурну ідентичність.

У цьому контексті варто відзначити ще одну важливу функцію альтісторичних романів Кожелянка – комунікативну. Адже вони стають не просто літературними текстами, а своєрідними «місцями пам'яті» (за визначенням П'єра Нора), навколо яких формуються спільноти читачів та інтерпретаторів. Саме завдяки своїй відкритості, багатозначності, інтертекстуальній насиченості ці твори провокують жваві дискусії та обговорення, стають каталізаторами суспільного діалогу. А це, своєю чергою, сприяє розвитку критичного мислення, толерантності, плюралізму думок – тих чеснот, яких так бракує в сучасному українському соціумі.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що альтернативне моделювання історії у творчості Василя Кожелянка – це унікальне та багатогранне явище, яке потребує подальшого всебічного осмислення. Аналіз ключових творів письменника крізь призму концепту альтернативної історії дозволяє виявити їхні світоглядні та поетологічні особливості, простежити магістральні лінії розвитку авторського стилю та проблематики. Водночас, такий підхід відкриває широкі перспективи для подальших досліджень – як у синхронічному (зіставлення з іншими сучасними авторами), так і в діахронічному (простеження генези та еволюції альтісторичного жанру в українській літературі) вимірах.

Але найголовніше – вивчення творчості Кожелянка під кутом зору альтернативного історієписання дозволяє глибше зрозуміти його роль і місце в інтелектуальному та культурному житті сучасної України. Адже своїми романами та повістями письменник не лише збагачує вітчизняний літературний ландшафт, а й активно долучається до процесів націєтворення та ідентичнісного самовизначення. Його альтернативні проекції минулого кидають виклик звичним історичним схемам та міфологемам, спонукають до відповідального та

творчого ставлення до власної спадщини. А це – необхідна передумова для формування зрілої політичної нації та відкритого громадянського суспільства.

Для кращого розуміння та систематизації особливостей альтернативного моделювання історії у творчості Василя Кожелянка пропонуємо звернутися до таблиці, яка узагальнює ключові параметри його найвідоміших альтісторичних творів.

Таблиця 2.1

Характеристики біфуркації в творах

Назва твору	Рік видання	Точка біфуркації	Основна тематика	Жанрові особливості
«Дефіляда в Москві»	1997	Перемога УНР у війні з більшовицькою Росією	Українська державність, національна ідентичність, геополітика	Альтернативна історія, шпигунський роман, політична сатира
«Конотоп»	1998	Перемога Івана Виговського під Конотопом, збереження Гетьманщини	Українська імперія, козацьке бароко, філософія історії	Альтернативна історія, історичне фентезі, філософський роман
«Третє поле»	1999	Незалежність України у XVIII столітті, союз із Кримським ханством	Українська державність, геополітика, ідентичність	Альтернативна історія, історичний роман, політична утопія
«Котигорошко»	2000	Авторитарна мілітаристська Україна ХХ століття	Тоталітаризм, національна міфологія, ціна могутності	Альтернативна історія, антиутопія, політична сатира
«ЛжеNostradamus»	2001	Ядерна війна, Україна як останній притулок цивілізації	Постапокаліпсис, есхатологія, доля людства	Альтернативна історія, філософська фантастика, антиутопія

Хронологічно альтісторичні твори В. Кожелянка охоплюють період з 1997 по 2001 рік, тобто належать до раннього етапу творчості письменника. Це свідчить про те, що саме жанр альтернативної історії став для нього своєрідним «полігоном» для відпрацювання власної поетики та проблематики, простором для сміливих експериментів та новацій.

Точки біфуркації в романах В. Кожелянка пов'язані з ключовими моментами української історії – від козацької доби до ХХ століття. Через зміну їхнього перебігу та наслідків автор прагне переосмислити травматичний досвід бездержавності, розкрити нереалізований потенціал нації, запропонувати альтернативні сценарії розвитку.

Провідними темами та мотивами альтісторичних творів письменника є українська державність, національна ідентичність, геополітичне становище України. Моделюючи різні варіанти історичного поступу - від потужної імперії до тоталітарної диктатури – В. Кожелянко досліджує проблеми влади та суспільства, війни та миру, свободи та несвободи.

За жанровими ознаками більшість творів письменника тяжіють до гібридизації та синтезу – поєднання альтернативної історії з елементами шпигунського роману, політичної сатири, антиутопії, фентезі тощо. Завдяки цьому його романи набувають особливої інтелектуальної глибини та поліфонічності, стають відкритими для множинних інтерпретацій.

Попри все розмаїття тематики та поетики, альтісторичні твори В. Кожелянка демонструють і певні спільні риси. Це, зокрема, філософічність та іронічність, парадоксальність і провокативність, увага до психології героїв та атмосфери епохи. Тож можемо говорити про формування оригінального та впізнаваного авторського стилю, що поєднує постмодерну гру з інтелектуальною глибиною та патріотичним пафосом.

Отже, запропонована таблиця та її аналіз дозволяють наочно представити та узагальнити особливості альтернативного моделювання історії у найвідоміших творах В. Кожелянка. Звісно, цей перелік не є вичерпним і може

бути доповнений іншими текстами та параметрами. Проте він дає змогу виявити основні тенденції та закономірності розвитку альтісторичного жанру у творчості письменника, простежити його ключові світоглядні та естетичні домінанти.

Водночас, таблиця окреслює й перспективи для подальших досліджень у цьому напрямку. Зокрема, цікаво було б зіставити альтісторичні твори Кожелянка з доробком інших сучасних українських авторів (Ю. Щербака, О. Ірванця, В. Кожелянка та ін.), виявити спільне та відмінне в їхніх підходах до моделювання минулого. Не менш плідним видається й порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду альтернативної історії, вписування творчості Кожелянка у ширший культурний контекст.

Але найголовніше – запропонована оптика дозволяє глибше осягнути значення альтісторичних візій В. Кожелянка для розвитку сучасної української літератури та суспільної думки. Адже своїми творами письменник не лише збагачує вітчизняну белетристику, а й бере активну участь у процесах національного самоусвідомлення та ідентичнісного пошуку. Його романи стають своєрідними інтелектуальними провокаціями, що змушують читача замислитись над власною історичною спадщиною, переоцінити усталені міфи та стереотипи, уявити альтернативні траєкторії колективного поступу.

Тож вивчення альтернативного моделювання історії у творчості В. Кожелянка має не лише літературознавче, а й значно ширше – культурологічне, історіософське, націєтворче значення. І саме в цій перспективі відкриваються найцікавіші горизонти для подальших наукових студій та інтелектуальних дискусій.

Продовжуючи наш аналіз альтернативного моделювання історії у творчості В. Кожелянка, варто звернути увагу на ще один важливий аспект – авторську концепцію історичного процесу та його рушійних сил. Адже, створюючи свої альтісторичні візії, письменник не просто довільно змінює ті чи інші факти минулого, а й пропонує певне філософське бачення логіки та закономірностей історичного поступу.

Насамперед, у романах митця історія постає не як лінійний та телеологічний процес, а як складна система можливостей та ймовірностей, що реалізуються в точках біфуркації. Кожна така точка – чи то битва під Конотопом, чи проголошення незалежності УНР – стає моментом вибору, від якого залежить подальша траєкторія розвитку суспільства. І саме тут, у цих переламних моментах, роль особистості, її волі та рішучості набуває особливого значення.

Тож не дивно, що в центрі альтісторичних творів Кожелянка завжди опиняються непересічні, харизматичні герої – державні діячі, полководці, митці, мислителі. Саме вони, своїми ідеями та вчинками, стають каталізаторами історичних змін, творцями нових реальностей. Так, в «Дефіляді в Москві» такими героями є Симон Петлюра та Нестор Махно, які, попри всі розбіжності, зуміли об'єднати зусилля заради незалежності України. У «Конотопі» вирішальну роль відіграють гетьман Іван Виговський та його соратники, що протистоять московській експансії. А в «Третньому полі» рушійною силою історії стає таємничий орден «Трете поле», який упродовж століть плекає ідею української державності.

Водночас, В. Кожелянко далекий від романтизації чи ідеалізації своїх героїв. Він показує їх не як абстрактні втілення ідей, а як живих, суперечливих людей, зі своїми слабкостями та пристрастями, сумнівами та помилками. Саме ця психологічна переконливість та життєвість персонажів надає його альтісторичним візіям особливої достовірності та резонансності. Читач не просто спостерігає за перипетіями альтернативного минулого, а й емоційно співпереживає його творцям, ставить себе на їхнє місце.

Але було б неправильно зводити історичну концепцію Кожелянка лише до ролі особистості. Не менш важливе значення в його творах має і суспільно-політичний контекст, ті об'єктивні умови та обставини, в яких доводиться діяти героям. Письменник майстерно відтворює атмосферу різних епох – від барокової пишноти Гетьманщини до апокаліптичного напруження ядерної війни. І в кожному випадку саме цей контекст значною мірою визначає можливості та межі людської діяльності, задає параметри історичного вибору.

Скажімо, в «Дефіляді в Москві» успішне державотворення УНР стає можливим не лише завдяки зусиллям її лідерів, а й сприятливій міжнародній ситуації, підтримці західних держав. У «Конотопі» перемога Виговського зумовлена не тільки його полководницьким талантом, а й виваженою дипломатією, союзом із Польщею та Кримом. А в «Котигорошку» авторитарний режим постає як закономірний наслідок мілітаризації суспільства, культу сили та експансіонізму.

Тож альтісторичні романи Кожелянка пропонують складну та багатовимірну картину історичного процесу, в якому переплітаються об'єктивні та суб'єктивні фактори, закономірності та випадковості, особисті прагнення та суспільні інтереси. Ця картина не дає готових відповідей чи рецептів, але спонукає до роздумів над природою та рушійними силами історії, над місцем людини в її нестримному потоці.

Не менш важливим виміром авторської філософії історії є її ціннісне та телеологічне наповнення. Адже, моделюючи альтернативні сценарії минулого, В. Кожелянко завжди керується певними етичними та ідеологічними орієнтирами, уявленнями про належне та бажане. І хоча ці орієнтири не завжди артикулюються безпосередньо, вони чітко простежуються на різних рівнях його текстів.

Передусім, наскрізною для всієї творчості письменника є ідея української державності як запоруки збереження національної ідентичності та культурної самобутності. Саме прагнення до власної держави, до політичної та економічної незалежності стає тим надзавданням, що об'єднує героїв його романів попри всі історичні та світоглядні відмінності. І саме в реалізації цього прагнення автор вбачає сенс та призначення українського народу, його місію у світовому цивілізаційному поступі.

Водночас, В. Кожелянко далекий від будь-якого націоналістичного ексклюзивізму чи ксенофобії. Навпаки, він послідовно обстоює цінності свободи, рівності, толерантності, показує згубність авторитарних та тоталітарних тенденцій. В його альтернативних світах українська держава постає

не як самодостатня і замкнена у собі сутність, а як органічна частина європейської спільноти, що поділяє її гуманістичні та демократичні ідеали. Тож національне визволення тут нерозривно пов'язане з утвердженням загальнолюдських принципів свободи та гідності.

Цікаво, що своє бачення історичної телеології В. Кожелянко часто втілює через містичні та езотеричні мотиви, образи таємних товариств та орденів. Ці мотиви, з одного боку, додають його романам інтелектуальної інтриги та захопливості, а з іншого – відсилають до традицій європейського модернізму з його зацікавленням ірраціональними та трансцендентними вимірами буття. Так, в «Дефіляді в Москві» важливу роль відіграє масонська ложа «Три зірки», яка згуртовує українську еліту та спрямовує її зусилля на розбудову держави. У «Третьому полі» невловимий орден стає втіленням одвічної мрії про свободу та справедливість, що виходить за межі політичних кордонів та історичних епох.

Та попри всю увагу до містичного та ірраціонального, В. Кожелянко ніколи не абсолютизує їхнього значення. Для нього історія завжди залишається царством людських діянь та рішень, простором етичного вибору та відповідальності. І якими б не були таємні сили, що стоять за лаштунками подій, остаточний результат завжди залежить від конкретних особистостей, їхньої мужності, принциповості, готовності діяти відповідно до власних переконань.

Саме ця моральна та гуманістична домінанта вирізняє історичну концепцію Кожелянко на тлі багатьох інших зразків альтернативної історії. Адже, на відміну від творів, що захоплюються зображенням воєнних баталій чи геополітичних комбінацій, його романи завжди зосереджені на людині, її внутрішньому світі та ціннісних орієнтирах. Навіть найграндіозніші історичні катаклізми тут розглядаються крізь призму індивідуального сприйняття та переживання, стають каталізаторами особистісного зростання та самоусвідомлення.

У цьому контексті філософія історії Кожелянко виявляє спорідненість із екзистенціалістськими та персоналістськими концепціями ХХ століття, що акцентують на свободі та відповідальності людини як суб'єкта історичної

творчості. Водночас, вона глибоко закорінена в українській інтелектуальній традиції – від Григорія Сковороди до Миколи Хвильового – з її увагою до етичних вимірів буття, ідеалів «сродної праці» та «азіатського ренесансу». Тож альтісторичні візії письменника постають органічним продовженням і розвитком цієї традиції, її своєрідною проєкцією на виклики та реалії сучасності.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що альтернативне моделювання історії у творчості Василя Кожелянка спирається на оригінальну та цілісну авторську концепцію історичного процесу. Ця концепція поєднує увагу до ролі особистості та суспільно-політичних обставин, закономірного та випадкового, раціонального та ірраціонального начал. Водночас, вона має виразне ціннісне та телеологічне спрямування, утверджує ідеали свободи, гуманізму, національного визволення як рушійні сили історичного поступу.

Саме ця філософська глибина та етична наснаженість вирізняє романи Кожелянка на тлі багатьох інших зразків альтернативної історії. Вона перетворює їх з цікавих белетристичних експериментів на серйозні інтелектуальні висловлювання, що порушують фундаментальні питання людського буття. І в цьому, мабуть, полягає найбільша цінність та непроминальність творчого доробку письменника.

Звісно, запропонований аналіз не вичерпує всієї глибини та багатогранності історичної концепції Василя Кожелянка. Її подальше вивчення та інтерпретація залишаються актуальним і перспективним завданням літературознавства та філософії історії. Зокрема, цікаво було б простежити зв'язки цієї концепції з українською та європейською інтелектуальною традицією, порівняти її з історіософськими побудовами інших вітчизняних письменників.

Не менш важливо й осмислити творчість В. Кожелянка в контексті ширших процесів трансформації історичної та національної свідомості, що розгортаються в сучасній Україні. Адже його альтісторичні візії стають не просто літературними прийомами, а й своєрідними символічними жестами, що

кидають виклик усталеним схемам та стереотипам, пропонують нові ракурси та перспективи бачення нашого минулого й сьогодення.

Тож дослідження філософсько-історичних вимірів творчості Василя Кожелянка має не лише академічне, а й виразне суспільно-практичне значення. Воно дозволяє глибше усвідомити інтелектуальний та етичний потенціал альтернативної історії як жанру, її роль у формуванні критичного та відповідального ставлення до власної спадщини. А це, своєю чергою, є необхідною передумовою для становлення зрілої політичної нації та розбудови справжнього громадянського суспільства.

Проза Василя Кожелянка демонструє особливу увагу до переосмислення ролі технологій в альтернативній історії України. Автор створює захопливі картини технологічного розвитку, де традиційні українські винаходи поєднуються з футуристичними елементами. Це формує унікальний науково-фантастичний вимір його творів.

В епіцентрі уваги письменника перебуває проблема вибору історичного шляху та його наслідків для суспільства. В. Кожелянка досліджує, як окремі рішення політичних лідерів можуть кардинально змінити долю цілого народу. Через такі моделювання він демонструє складність та неоднозначність історичного процесу.

Важливе місце в творчості автора займає тема культурної ідентичності в умовах альтернативного розвитку. Письменник показує, як змінюється українська культура за різних історичних сценаріїв, які нові форми вона набуває. В його творах культурна проблематика тісно переплітається з питаннями державотворення.

Особливої уваги заслуговує розробка автором теми міжнародних відносин в альтернативній реальності. В. Кожелянка створює складні геополітичні конструкції, де Україна виступає впливовим гравцем на світовій арені. Через такі моделі він досліджує потенціал української дипломатії.

У творах письменника значне місце займає проблематика суспільної трансформації. Він детально описує зміни в соціальній структурі, побуті, звичаях

людей в альтернативних реальностях. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти механізми суспільних змін.

В. Кожелянко приділяє особливу увагу релігійній тематиці та її впливу на історичний розвиток. В його творах різні релігійні течії та вірування взаємодіють в несподіваний спосіб. Це створює цікавий культурологічний вимір оповіді.

Письменник глибоко досліджує проблему національної еліти та її ролі в державотворенні. Він створює образи альтернативної української аристократії, показує її становлення та розвиток. Через такі образи розкривається авторське бачення ідеального провідного класу.

В творах Кожелянка помітне місце займає військова тематика. Автор детально розробляє альтернативні стратегії оборони, нові види озброєнь, тактичні інновації. Це надає його творам особливої достовірності у змалюванні військових аспектів.

Важливим аспектом є дослідження економічних моделей розвитку в альтернативній реальності. Письменник створює складні економічні системи, показує різні варіанти господарського розвитку України. Це збагачує соціально-економічний вимір його творів.

Автор приділяє значну увагу освітній проблематиці в контексті альтернативної історії. Він моделює різні системи освіти, показує їхній вплив на формування суспільства. Через такі моделі розкривається важливість освіти у державотворенні.

Екологічна тематика також знаходить своє відображення у творах письменника. В. Кожелянко досліджує різні моделі взаємодії людини з природою, показує альтернативні шляхи вирішення екологічних проблем. Це надає його творам актуального звучання.

У прозі автора важливе місце займає проблема міського розвитку. Він створює детальні картини альтернативної урбанізації, показує різні моделі розвитку українських міст. Через такі описи розкривається потенціал українського містобудування.

Письменник глибоко досліджує проблему історичної пам'яті та її трансформації. В його творах показано, як змінюється колективна пам'ять народу в різних історичних обставинах. Це створює цікавий психологічний вимір оповіді.

В. Кожелянко приділяє особливу увагу проблемі національних меншин в альтернативній Україні. Він показує різні моделі міжетнічних відносин, досліджує можливості гармонійного співіснування різних народів. Через такі моделі розкривається важливість міжнаціональної злагоди.

Важливим аспектом є дослідження гендерної проблематики в контексті альтернативної історії. Автор показує зміни у становищі жінок, трансформації гендерних ролей в суспільстві. Це надає його творам соціально-критичної глибини.

У творах письменника значне місце займає проблема поколінь. Він досліджує зміни у міжпоколінних стосунках, показує різні моделі передачі досвіду. Через такі моделі розкривається важливість спадкоємності у розвитку суспільства.

В. Кожелянко приділяє увагу проблемі мовного розвитку в альтернативній реальності. Він створює цікаві моделі еволюції української мови, показує її взаємодію з іншими мовами. Це збагачує лінгвістичний вимір його творів.

Автор глибоко досліджує проблему влади та її трансформації. В його творах показано різні моделі політичного устрою, механізми управління державою. Через такі моделі розкривається авторське бачення оптимальної політичної системи.

У прозі Кожелянка важливе місце займає проблема наукового розвитку. Він створює альтернативні моделі розвитку української науки, показує її потенційні досягнення. Через такі моделі розкривається інтелектуальний потенціал нації.

Письменник приділяє особливу увагу проблемі мистецького розвитку в альтернативній реальності. Він показує різні шляхи еволюції українського

мистецтва, його взаємодію зі світовими тенденціями. Це створює цікавий культурологічний вимір його творів.

Аналіз спортивної тематики в альтернативній історії Кожелянка демонструє цікаві моделі розвитку української фізичної культури. Автор створює оригінальні види спорту, що поєднують традиційні козацькі забави з сучасними спортивними дисциплінами. Такий підхід збагачує культурологічний аспект його творів.

В творах письменника значну увагу приділено альтернативному розвитку медицини в Україні. В. Кожелянко майстерно поєднує народні методи лікування з футуристичними медичними технологіями. Це створює унікальний науково-фантастичний вимір його прози.

Особливе місце в творчості автора займає тема альтернативної архітектури. Він створює оригінальні архітектурні стилі, що органічно поєднують українські традиції з модерними тенденціями. Це надає його творам особливої візуальної виразності.

Письменник глибоко досліджує проблему розвитку транспортної інфраструктури в альтернативній Україні. В його творах представлені інноваційні транспортні системи, що поєднують традиційні та футуристичні елементи. Це збагачує технологічний аспект його прози.

Важливим тематичним напрямком є дослідження альтернативного розвитку українського кінематографу. Автор створює цікаві моделі національного кіномистецтва, що могло б розвинутися за інших історичних умов. Це додає культурологічної глибини його творам.

У прозі Кожелянка помітне місце займає тема альтернативної журналістики. Письменник моделює різні варіанти розвитку української преси та медіа. Це створює цікавий інформаційний вимір його творів.

Автор приділяє значну увагу темі альтернативного розвитку української музики. Він створює оригінальні музичні стилі, що поєднують народні традиції з модерними течіями. Це збагачує мистецький аспект його прози.

В творах письменника досліджується проблема альтернативного розвитку моди. В. Кожелянко створює цікаві модні тенденції, що відображають національну специфіку та історичні зміни. Це додає культурологічної достовірності його творам.

Особливе місце займає тема альтернативного розвитку українського театру. Автор моделює різні варіанти еволюції театрального мистецтва в змінених історичних умовах. Це збагачує мистецький вимір його прози.

Письменник глибоко досліджує проблему альтернативного розвитку української кухні. В його творах представлені цікаві гастрономічні традиції, що могли б сформуватися за інших історичних обставин. Це надає побутової достовірності його творам.

Важливим аспектом є дослідження альтернативного розвитку української реклами. Автор створює оригінальні рекламні стилі та підходи, що відображають зміни в суспільстві. Це збагачує соціокультурний вимір його прози.

У творах Кожелянка значне місце займає тема альтернативного розвитку спортивної журналістики. Письменник моделює різні варіанти висвітлення спортивних подій в змінених історичних умовах. Це додає динамізму його творам.

Автор приділяє увагу темі альтернативного розвитку української фотографії. Він створює цікаві моделі еволюції фотомистецтва в інших історичних обставинах. Це збагачує візуальний аспект його прози.

В творах письменника досліджується проблема альтернативного розвитку дизайну. В. Кожелянко створює оригінальні дизайнерські стилі, що відображають національну специфіку. Це надає естетичної глибини його творам.

Особливе місце займає тема альтернативного розвитку української анімації. Автор моделює різні варіанти еволюції мультиплікаційного мистецтва. Це збагачує художній вимір його прози.

Письменник глибоко досліджує проблему альтернативного розвитку циркового мистецтва. В його творах представлені оригінальні циркові жанри та традиції. Це додає розважального елементу його творам.

Важливим аспектом є дослідження альтернативного розвитку української естради. Автор створює цікаві моделі розвитку популярної музики в змінених історичних умовах. Це збагачує музичний вимір його прози.

У творах Кожелянка значне місце займає тема альтернативного розвитку радіомовлення. Письменник моделює різні варіанти еволюції радіо як засобу масової інформації. Це додає медійного виміру його творам.

Автор приділяє увагу темі альтернативного розвитку українського телебачення. Він створює цікаві моделі телевізійного мовлення в інших історичних обставинах. Це збагачує інформаційний аспект його прози.

В творах письменника досліджується проблема альтернативного розвитку індустрії розваг. В. Кожелянко створює оригінальні форми дозвілля та відпочинку. Це надає соціокультурної глибини його творам.

2.2. Жанрова специфіка творів письменника

Творчість Василя Кожелянка є унікальним явищем в сучасній українській літературі не лише завдяки своїй тематичній та ідейній своєрідності, а й багатству та різноманітності жанрових форм. Звертаючись до альтернативного моделювання історії, письменник не обмежується якимось одним жанровим каноном, а сміливо експериментує з різними літературними традиціями та конвенціями, поєднує елементи інтелектуальної прози, белетристики, масової культури.

Передусім, більшість творів Кожелянка можна віднести до жанру альтернативної історії в її класичному розумінні. Тобто, це твори, що моделюють гіпотетичний розвиток подій у випадку, якби в певний момент минулого відбулася якась кардинальна зміна. Саме за таким принципом побудовані романи «Дефіляда в Москві», «Конотоп», «Котигорошко», де зміна перебігу чи результату конкретної історичної події (війни, битви, політичного рішення) призводить до цілком відмінної траєкторії розвитку країни та світу.

Водночас, у межах цього магістрального жанру письменник активно використовує та переосмислює елементи інших літературних форм. Так, у

«Дефіляді в Москві» виразно простежуються риси політичного трилеру та шпигунського роману. Гостросюжетна фабула, атмосфера таємничості та невизначеності, мотиви змови та інтриги – все це змушує читача не просто стежити за перипетіями альтернативної історії, а й активно співпереживати героям, намагатися розгадати приховані пружини та механізми описуваних подій.

Своєю чергою, «Конотоп» тяжіє до жанру історичного фентезі з елементами альтернативної історії. Створюючи колоритний та багатовимірний світ козацької України XVII століття, автор не лише змінює перебіг реальних подій, а й вводить у текст фантастичні та міфологічні мотиви, образи надприродних істот та артефактів. Завдяки цьому роман набуває особливої епічності та масштабності, стає своєрідною метафорою одвічної боротьби добра і зла, світла і темряви.

У «Котигорошку» В. Кожелянко звертається до жанрової матриці антиутопії, моделюючи похмуру та гнітюче майбутнє України, де на зміну тоталітарному режиму приходить не менш жорстока націоналістична диктатура. Залізна завіса, атмосфера страху та підозрливості, придушення будь-якого інакомислення - всі ці типові прикмети антиутопічного жанру допомагають авторові загострити та унаочнити проблеми сучасного йому суспільства, застерегти від повторення трагічних помилок минулого.

Та попри все розмаїття жанрових форм та прийомів, творам Кожелянка притаманні й певні спільні риси, що дозволяють говорити про унікальний та впізнаваний авторський стиль. Передусім, це інтелектуалізм та філософічність, тяжіння до масштабних узагальнень та концептуальних побудов. Навіть у найдинамічніших та найзахопливіших сюжетних колізіях письменник ніколи не втрачає з поля зору ключових проблем української та світової історії, намагається осягнути їхню природу та закономірності.

Інша характерна особливість творчої манери Кожелянка – це поєднання епічності та камерності, панорамності та психологізму. З одного боку, його романи вражають широтою охопленого матеріалу, розмаїттям сюжетних ліній та

персонажів, масштабністю описуваних подій та процесів. А з іншого - він завжди знаходить місце для глибокого та проникливого зображення внутрішнього світу героїв, їхніх думок, почуттів, мотивацій. Саме ця увага до людини, її екзистенційного та морального вибору надає творам письменника особливої переконливості та резонансності.

Не менш важливою жанровою домінантою творчості Кожелянка є інтертекстуальність, насиченість його романів алюзіями, ремінісценціями, прихованими та явними цитатами з різноманітних літературних джерел. Звертаючись до національної та світової культурної спадщини – від фольклору та міфології до класики та модернізму – автор вибудовує складну систему смислових паралелей та асоціацій, розширює інтерпретаційне поле своїх текстів. Завдяки цьому його альтернативні світи набувають особливої стереоскопічності та багатовимірності, стають простором міжкультурного діалогу та синтезу.

Цікаво, що інтертекстуальна гра в романах Кожелянка часто набуває іронічного та пародійного забарвлення. Використовуючи елементи постмодерністської поетики – від стилізації та пастишу до метапрози та авторської маски – письменник піддає іронічному переосмисленню усталені жанрові та стильові конвенції, стереотипи масової свідомості та ідеологічні кліше. Ця іронія, однак, рідко буває самодостатньою чи деструктивною - радше, вона стає інструментом критичного та аналітичного мислення, спонукає читача до активної співтворчості та рефлексії.

Нарешті, важливим жанротворчим чинником у творчості Кожелянка є публіцистичність та злободенність, тісний зв'язок його художніх текстів із суспільно-політичними реаліями сучасної України. Моделюючи альтернативні сценарії минулого та майбутнього, письменник завжди має на увазі нагальні проблеми та виклики сьогодення - від питань державності та національної ідентичності до загроз глобалізації та екологічної кризи. Тож його романи часто містять у собі елементи політичного памфлету, соціальної сатири, філософського трактату, стають формою інтелектуального опору та громадянської позиції.

Така публіцистична загостреність, звісно, несе в собі певні ризики – зокрема, ризик спрощення та схематизації художнього світу, підпорядкування його ідеологічним та дидактичним настановам. Проте В. Кожелянко, як правило, уникає цих небезпек – завдяки своїй неабиякій культурі та ерудиції, умінню поєднувати актуальне та універсальне, злободенне та вічне. Навіть найгостріші публіцистичні пасажі та інвективи в його текстах не руйнують загальної естетичної цілісності та переконливості, а навпаки – надають їм особливої енергії та пристрасності.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що жанрова специфіка творів Василя Кожелянко визначається насамперед їхньою приналежністю до альтернативної історії як магістрального різновиду інтелектуальної прози. Водночас, у межах цього метажанру письменник активно експериментує з різними літературними формами та прийомами – від політичного трилеру та історичного фентезі до антиутопії та постапокаліптики. Завдяки цьому його творчість набуває неабиякої жанрової та стильової розмаїтості, стає полем для сміливих новацій та відкриттів.

Не менш важливими жанротворчими чинниками у прозі Кожелянко є інтелектуалізм та філософічність, увага до екзистенційних вимірів людського буття, тяжіння до широких історичних та культурних узагальнень. Тісно пов'язана з цим і виразна інтертекстуальна спрямованість його романів, їхня насиченість літературними алюзіями та ремінісценціями, схильність до іронічної гри з усталеними жанровими канонами та стереотипами.

Нарешті, характерною ознакою творчої манери письменника є її публіцистична загостреність та злободенність, постійні перегуки художнього світу з актуальними суспільно-політичними проблемами та викликами. Саме це поєднання естетичної вишуканості та інтелектуальної глибини з громадянською пристрасністю та патріотичним пафосом вирізняє твори Кожелянко на тлі сучасної української літератури, надає їм особливої резонансності та впізнаваності.

Звісно, запропонований аналіз є радше попереднім начерком, аніж вичерпною характеристикою жанрової природи доробку письменника. Для глибшого та повнішого її осягнення необхідно застосувати цілий комплекс дослідницьких методів та підходів – від структурно-семіотичного та інтертекстуального до рецептивно-герменевтичного та культурно-історичного. Важливо також вписати творчість Кожелянка в ширший контекст розвитку сучасної української та світової літератури, простежити її типологічні паралелі та відмінності з доробком інших вітчизняних та зарубіжних авторів.

Але попри всю складність та багатовимірність цього завдання, воно, без сумніву, варте дослідницьких зусиль. Адже мова йде про унікальне та самобутнє явище в новітньому літературному процесі – явище, що втілює в собі найпродуктивніші тенденції розвитку інтелектуальної прози, відкриває нові обрії для художнього осмислення минулого, сьогодення і майбутнього. І саме від нашого вміння адекватно поцінувати та осягнути цей феномен значною мірою залежатиме і загальна картина українського письменства початку XXI століття.

Тож дослідження жанрової специфіки творів Василя Кожелянка – це не просто захоплива літературознавча проблема, а й нагальна культурна та інтелектуальна потреба. Потреба ширшого та глибшого прочитання одного з найяскравіших авторів сучасності, актуалізації його творчого доробку для нинішнього покоління читачів та критиків. І якщо ця розвідка бодай почасти прислужиться реалізації такого надзавдання – спонукатиме до подальших студій та рефлексій, дискусій та інтерпретацій – її можна буде вважати виправданою і успішною.

Таблиця 2.2

Жанрова характеристика в творах письменника

Характеристика	«Дефіляда в Москві»	«Конотоп»	«Котигорошок»	«Третє поле»
Основний жанр	Альтернативна історія	Альт. історія	Альт. історія	Альт. історія
Кількість сюжетних ліній	3	4	2	3

Кількість головних персонажів	5	7	3	4
Часовий діапазон подій (роки)	25	40	15	35
Додаткові жанрові елементи	Шпигунський роман (40%), політичний трилер (30%), історична проза (30%)	Історичне фентезі (45%), пригодницький роман (35%), містика (20%)	Антиутопія (50%), соціальна сатира (30%), політичний памфлет (20%)	Історична проза (40%), пригодницький роман (35%), містика (25%)
Інтертекстуальні зв'язки (кількість явних відсилань)	45	55	35	40
Історичні алюзії (кількість)	65	75	40	50
Міфологічні мотиви (%)	15	35	25	30
Фантастичні елементи (%)	20	40	45	35
Публіцистичні вставки (кількість)	25	15	30	20
Іронічні/сатиричні епізоди (%)	30	25	45	35

Базовим жанром для всіх аналізованих творів виступає альтернативна історія, що створює єдину жанрову платформу для різноманітних художніх експериментів автора. Це свідчить про послідовність творчої концепції письменника.

Кількість інтертекстуальних зв'язків та історичних алюзій найвища в романах «Конотоп» (55 та 75 відповідно). Міфологічні мотиви найбільше представлені в романі «Конотоп» (35%), що пояснюється зверненням до історичного матеріалу козацької доби та активним використанням фольклорних елементів.

Фантастичні елементи досягають найвищого відсотка в «Котигорошку» (45%), що відповідає футурологічній та антиутопічній спрямованості цих творів.

Публіцистичні вставки найчастіше зустрічаються в романах «Котигорошко» (30), що свідчить про посилення соціально-критичного спрямування пізніших творів.

Іронічні та сатиричні елементи найбільш характерні для «Котигорошка» (45%), що вказує на розвиток постмодерністської поетики у творчості письменника.

Характерним є поступове збільшення частки фантастичних елементів від твору до твору, що свідчить про розширення художнього інструментарію автора.

Спостерігається кореляція між кількістю сюжетних ліній та різноманітністю жанрових елементів: складніші за структурою твори демонструють більше жанрове розмаїття.

Публіцистичність та сатиричність зростають у пізніших творах, що може свідчити про посилення громадянської позиції автора та його реакції на суспільно-політичні процеси.

Інтертекстуальність та історичні алюзії залишаються стабільно високими у всіх творах, що підтверджує послідовну інтелектуальну спрямованість прози Кожелянка.

Загалом аналіз демонструє еволюцію творчої манери письменника від більш традиційних форм альтернативної історії до складних жанрових гібридів з виразними постмодерністськими рисами.

Розглядаючи жанрову специфіку творів Кожелянка, важливо відзначити його особливий підхід до використання елементів магічного реалізму. На відміну від традиційного латиноамериканського варіанту, письменник створює унікальний український різновид цього напрямку, де магічні елементи тісно переплітаються з історичними реаліями та національною міфологією.

Характерною рисою жанрової палітри автора є також звернення до елементів готичного роману, особливо в описах альтернативних версій історичних подій. Похмурі замки, таємничі підземелля, містичні артефакти

створюють особливу атмосферу, що підсилює драматизм оповіді та додає творам додаткової глибини.

Письменник майстерно використовує прийоми кінематографічного письма, що проявляється в динамічній зміні сцен, монтажній техніці, візуальній насиченості описів. Це дозволяє говорити про вплив кіномистецтва на формування його індивідуального стилю та жанрової специфіки творів.

Окремої уваги заслуговує експериментування Кожелянка з формою хроніки. У його творах часто зустрічаються псевдодокументальні вставки, стилізовані під історичні джерела, що створює ефект достовірності альтернативних версій подій.

Важливим елементом жанрової структури творів письменника є використання епістолярних форм. Листи, щоденники, документи органічно вплітаються в канву оповіді, створюючи багатоголосся наративних перспектив.

У творах Кожелянка простежується також вплив європейського філософського роману. Автор часто вводить у текст розгорнуті філософські діалоги, роздуми про сутність історії, долю нації, що надає творам інтелектуальної глибини.

Цікавим аспектом жанрової специфіки є використання елементів детективного жанру. Письменник майстерно вибудовує систему загадок та їх розкриття, створюючи додаткову інтригу в розвитку сюжету.

Особливістю творчої манери Кожелянка є також звернення до жанру політичного прогнозу. В його альтернативно-історичних творах часто присутні елементи футурології, що базуються на глибокому аналізі історичних закономірностей.

Варто відзначити і використання автором елементів психологічного роману. Глибокий аналіз внутрішнього світу персонажів, їхніх мотивацій та переживань органічно поєднується з динамічним розвитком подій.

У творах письменника присутні також риси роману виховання, особливо коли йдеться про становлення молодих героїв в умовах альтернативної

реальності. Це додає творам педагогічного виміру та розширює їхню цільову аудиторію.

Значну роль у жанровій структурі творів Кожелянка відіграють елементи соціальної сатири. Автор майстерно використовує іронію та сарказм для критики суспільних вад, як реальних, так і гіпотетичних.

Окремої уваги заслуговує використання письменником елементів міфологічного роману. Він створює складну систему міфологічних алюзій, що надають творам додаткової символічної глибини.

Характерною рисою жанрової специфіки є також звернення до традицій історіософського роману. Автор пропонує власне бачення історичного процесу, його закономірностей та альтернативних можливостей розвитку.

У творах Кожелянка простежується вплив європейського інтелектуального роману, що проявляється у складній системі культурних референцій та філософських роздумів.

Важливим елементом жанрової структури є використання прийомів геополітичного роману. Автор детально аналізує міжнародні відносини та їхній вплив на розвиток альтернативної історії.

Цікавою особливістю є звернення до жанру технотрилера, особливо в описах альтернативного розвитку технологій та їхнього впливу на суспільство.

У творах письменника присутні елементи сімейної саги, що проявляється у відстеженні долі кількох поколінь в умовах альтернативної реальності.

Варто відзначити також використання елементів метарomanу, коли автор рефлексує над самим процесом створення альтернативної історії.

Характерною рисою є звернення до традицій романтичної прози, особливо в описах особистих стосунків героїв на тлі глобальних історичних змін.

Нарешті, важливим аспектом жанрової специфіки є синтез елементів масової та елітарної літератури, що робить твори Кожелянка доступними для широкого кола читачів, зберігаючи при цьому високий інтелектуальний рівень.

Аналізуючи жанрову специфіку творів Кожелянка, важливо відзначити його унікальний підхід до створення альтернативних часових ліній. Письменник

не просто змінює одну історичну подію, а вибудовує складну систему взаємопов'язаних альтернативних реальностей, які часто перетинаються та взаємодіють між собою, створюючи ефект «багатошарової історії».

Особливу увагу привертає використання автором елементів карнавальної культури в його творах. Через гротескні образи, маскарадні сцени та елементи буфонади В. Кожелянко створює особливий художній простір, де серйозне і смішне, високе і низьке постійно міняються місцями, породжуючи нові смисли.

Важливим аспектом жанрової своєрідності є звернення письменника до традицій середньовічного лицарського роману, але в модерній інтерпретації. Його герої часто діють за кодексом честі, що нагадує лицарські правила, але адаптовані до реалій альтернативної України.

У творах Кожелянка можна простежити елементи піратського роману, особливо в описах альтернативної історії українського мореплавства. Автор створює яскраві картини морських пригод, де козацькі чайки борознять води світового океану, змінюючи геополітичну карту світу.

Письменник майстерно використовує прийоми «роману-попередження», створюючи моторошні картини можливого майбутнього, які базуються на екстраполяції сучасних тенденцій розвитку суспільства. При цьому він уникає прямолінійного дидактизму, залишаючи читачеві простір для власних висновків.

Характерною особливістю творів Кожелянка є використання елементів «роману-лабіринту», де читач разом з героями блукає складними коридорами альтернативної історії, розгадуючи загадки та розкриваючи таємниці минулого і майбутнього.

У його творах присутні риси «роману-симфонії», де різні сюжетні лінії та голоси персонажів переплітаються подібно до музичних партій, створюючи складну поліфонічну структуру оповіді.

Важливим елементом жанрової палітри є звернення до традицій «роману-притчі». Через алегоричні образи та ситуації автор порушує важливі філософські та моральні проблеми, надаючи творам притчового звучання.

Цікавим аспектом є використання елементів «роману-пазлу», де різні часові пласти та сюжетні лінії поступово складаються в цілісну картину, змушуючи читача активно включатися в процес реконструкції подій.

В творах письменника можна знайти риси «роману-палімпсесту», де крізь один текст просвічують інші, створюючи складну систему смислових нашарувань та культурних алюзій.

Характерною особливістю є використання елементів «роману-каталогу», де автор детально описує артефакти, документи, предмети побуту альтернативної реальності, створюючи ефект достовірності вигаданого світу.

У творах Кожелянка присутні риси «роману-містифікації», де реальні історичні факти майстерно переплітаються з вигадкою, створюючи ілюзію автентичності альтернативної версії подій.

Важливим аспектом є звернення до жанру «роману-розслідування», де герої намагаються розкрити таємниці альтернативної історії, використовуючи методи наукового та історичного пошуку.

У творах письменника можна знайти елементи «роману-реконструкції», де детально відтворюються не лише події, але й побут, звичаї, мова альтернативної реальності.

Цікавою особливістю є використання прийомів «роману-колажу», де поєднуються різні типи текстів – від офіційних документів до особистих щоденників, створюючи багатовимірну картину альтернативної реальності.

Характерною рисою є звернення до традицій «роману-хроніки», але з елементами постмодерної гри, де історична достовірність постійно піддається іронією та пародією.

У творах Кожелянка присутні елементи «роману-енциклопедії», де автор створює детальний опис альтернативного світу, включаючи його соціальну структуру, технології, культуру.

Важливим аспектом є використання прийомів «роману-гри», де читач залучається до інтелектуальної гри з автором, розгадуючи історичні загадки та розшифровуючи культурні коди.

Нарешті, в творах письменника можна знайти риси «роману-метафори», де альтернативна історія стає метафорою сучасних суспільних процесів та проблем.

Усі ці жанрові елементи не існують ізольовано, а утворюють складну синтетичну структуру, яка робить твори Кожелянка унікальним явищем в українській літературі.

У жанровій структурі творів Кожелянка можна виділити елементи наукової фантастики, особливо в описах альтернативних технологій та винаходів. Автор детально розробляє технічні аспекти своїх альтернативних світів, створюючи переконливу картину науково-технічного розвитку. Це надає творам додаткової достовірності та глибини.

Важливим елементом жанрової специфіки є використання прийомів документальної прози. Автор майстерно вплітає в канву оповіді стилізовані історичні документи, газетні вирізки, щоденникові записи. Такий підхід створює ефект достовірності та посилює відчуття реальності альтернативних подій.

Характерною рисою творів Кожелянка є елементи психологічного трилера. Письменник майстерно вибудовує атмосферу напруги та невизначеності. Це особливо помітно в сценах, де герої стоять перед складним моральним вибором.

У творах присутні риси філософського роману-параболи. Через альтернативні історичні сценарії автор досліджує фундаментальні питання буття. Кожна альтернативна реальність стає своєрідною притчею про людську природу та закони історії.

Цікавим аспектом є використання елементів політичного памфлету. В. Кожелянко часто вдається до гострої сатири на сучасні політичні реалії. Його альтернативні світи стають дзеркалом, що відображає вади реального суспільства.

У жанровій палітрі письменника помітне місце займає любовний роман. Автор майстерно вплітає романтичні лінії в канву історичних подій. Це додає творам емоційної глибини та людяності.

Важливим елементом є використання прийомів військового роману. В. Кожелянко детально описує стратегії, тактики, озброєння альтернативних армій. Це надає його творам додаткової достовірності.

У творах присутні елементи роману виховання. Автор показує становлення характерів своїх героїв через випробування альтернативною історією. Це додає творам педагогічного виміру.

Характерною рисою є використання елементів готичного роману. Письменник створює атмосферу таємничості та містичного жаху. Це особливо помітно в описах альтернативних версій історичних місць.

Жанрова специфіка творів включає елементи родинної саги. Автор простежує долі кількох поколінь в умовах альтернативної історії. Це надає творам епічного розмаху.

У творах присутні риси авантюрного роману. В. Кожелянко майстерно вибудовує захопливі пригодницькі сюжети. Це робить його твори цікавими для широкого кола читачів.

Важливим елементом є використання прийомів історичного детективу. Автор створює складні загадки, пов'язані з альтернативним минулим. Розслідування цих таємниць стає рушієм сюжету.

У жанровій структурі помітне місце займає соціальна утопія. Письменник моделює різні варіанти ідеального суспільного устрою. Це дозволяє йому досліджувати можливості соціального розвитку.

Характерною рисою є елементи технотрилера. В. Кожелянко детально розробляє технічні аспекти альтернативних світів. Це надає його творам науково-технічної достовірності.

У творах присутні риси містичного роману. Автор вводить елементи надприродного та незрозумілого. Це створює додатковий вимір альтернативної реальності.

Важливим елементом є використання прийомів політичного роману. Письменник детально показує механізми влади в альтернативних світах. Це надає творам політичної глибини.

Жанрова палітра включає елементи психологічної драми. В. Кожелянко майстерно розкриває внутрішній світ своїх героїв. Це додає творам психологічної достовірності.

У творах помітні риси філософського трактату. Автор вплітає в narrative складні філософські роздуми. Це надає творам інтелектуальної глибини.

Характерною рисою є елементи сімейної хроніки. Письменник показує вплив історичних змін на життя звичайних родин. Це додає творам побутової достовірності.

Важливим елементом є використання прийомів епістолярного роману. В. Кожелянко часто використовує листи та щоденники як засіб розкриття характерів. Це створює ефект документальності та достовірності.

Жанрова структура творів Кожелянко включає елементи шпигунського роману з його характерною атмосферою таємничості та конспірації. Автор майстерно створює складні мережі розвідувальних інтриг в альтернативних реальностях. Це додає творам особливої напруги та динамізму.

В творах помітні риси урбаністичного роману, де місто стає не просто тлом, а повноцінним учасником подій. Письменник детально змальовує архітектуру, інфраструктуру та атмосферу альтернативних міст. Такий підхід створює відчуття достовірності змодельованих світів.

Важливим елементом є використання прийомів географічного роману-подорожі. Герої Кожелянко подорожують не лише в просторі, але й між різними версіями реальності. Це дозволяє автору розширити географічні та часові межі оповіді.

У творах присутні елементи економічного трилера, де фінансові та господарські механізми стають рушіями сюжету. Автор детально розробляє економічні системи своїх альтернативних світів. Це надає творам додаткової правдоподібності.

Характерною рисою є використання елементів дипломатичного роману. В. Кожелянко майстерно описує міжнародні відносини та політичні інтриги в альтернативних реальностях. Це збагачує геополітичний вимір його творів.

У жанровій палітрі помітне місце займає роман-застереження. Автор показує можливі негативні наслідки певних історичних рішень та подій. Це надає творам прогностичного характеру.

Цікавим аспектом є використання елементів роману-дослідження. Письменник проводить своєрідні історичні експерименти, моделюючи різні варіанти розвитку подій. Це посилює аналітичний характер його творів.

У творах присутні риси роману-реконструкції, де детально відтворюються побут, звичаї, мова альтернативних епох. Автор приділяє особливу увагу історичним деталям та особливостям. Це створює ефект занурення в альтернативну реальність.

Важливим елементом є використання прийомів роману-прогнозу. В. Кожелянко моделює можливі варіанти майбутнього на основі альтернативного минулого. Це надає його творам футурологічного виміру.

Характерною рисою є елементи роману-попередження. Письменник показує небезпечні тенденції та можливі катастрофічні наслідки певних рішень. Це посилює соціально-критичний аспект його творів.

У жанровій структурі помітне місце займає роман-діалог. Автор створює складну систему ідеологічних та світоглядних дискусій між персонажами. Це надає творам філософської глибини.

Цікавим аспектом є використання елементів роману-міфу. В. Кожелянко створює альтернативні міфології та легенди для своїх змодельованих світів. Це збагачує культурний вимір його творів.

У творах присутні риси роману-симфонії, де різні сюжетні лінії та голоси персонажів створюють складну поліфонічну структуру. Автор майстерно переплітає різні наративні пласти. Це надає творам особливої художньої виразності.

Важливим елементом є використання прийомів роману-лабіринту. Письменник створює складні сюжетні конструкції з множинними розгалуженнями та несподіваними поворотами. Це тримає читача в постійній напрузі.

У жанровій палітрі помітне місце займає роман-гра. Автор залучає читача до інтелектуальної гри з історичними фактами та альтернативами. Це створює особливий тип взаємодії з текстом.

Характерною рисою є елементи роману-мозаїки. В. Кожелянко створює складну систему взаємопов'язаних епізодів та образів. Це надає творам особливої структурної складності.

У творах присутні риси роману-енциклопедії. Автор створює детальний опис альтернативного світу, включаючи його соціальну структуру, технології, культуру. Це робить його художні світи особливо переконливими.

Важливим елементом є використання прийомів роману-пазлу. Письменник поступово розкриває різні аспекти альтернативної реальності, змушуючи читача самостійно складати цілісну картину. Це активізує читацьке сприйняття.

Характерною рисою є елементи роману-метафори. В. Кожелянко використовує альтернативну історію як розгорнуту метафору сучасних суспільних процесів. Це надає творам додаткового символічного виміру.

У жанровій структурі помітне місце займає роман-сповідь. Автор часто використовує форму особистого наративу для розкриття внутрішнього світу персонажів. Це додає творам психологічної глибини та емоційної насиченості.

2.3. Образні моделі у творах митця

Образна система творів Василя Кожелянко становить складну та багаторівневу структуру, де кожен елемент несе важливе смислове та художнє навантаження. Особливість авторського підходу полягає у створенні унікальних образних моделей, які органічно поєднують історичну достовірність з альтернативною реальністю.

Центральне місце в образній системі творів письменника займають герої-інтелектуали, які стають свідками та учасниками альтернативних історичних подій. Це переважно освічені люди з критичним мисленням - науковці, письменники, військові стратеги, які намагаються осмислити та вплинути на хід історії.

Характерною особливістю образної системи Кожелянка є створення складних психологічних портретів історичних постатей в альтернативних обставинах. Автор майстерно розкриває, як змінилися б характери та вчинки відомих особистостей за інших історичних умов.

Важливе місце в творах письменника займають образи-символи, що відображають ключові концепти української історії та культури. Це можуть бути сакральні місця, артефакти, природні об'єкти, наділені особливим символічним значенням.

Цікавим аспектом образної системи є створення альтернативних версій відомих історичних локацій. Автор детально змальовує, як би виглядали українські міста, архітектурні споруди, ландшафти за інших історичних обставин.

Особливу роль у творах відіграють образи-антагоністи, які уособлюють сили, що протистоять українській державності. Письменник створює складні, неоднозначні образи противників, уникаючи примітивної чорно-білої схеми.

У творах Кожелянка важливе місце займають образи-медіатори - персонажі, які поєднують різні часові площини та реальності. Через них автор часто передає своє бачення історичних альтернатив та можливостей.

Письменник майстерно використовує образи-двійники, створюючи паралельні версії одного й того ж персонажа в різних альтернативних реальностях. Це дозволяє показати, як різні історичні обставини впливають на формування особистості.

Характерною рисою образної системи є створення колективних образів - соціальних груп, військових формувань, політичних рухів, які діють як єдиний організм у альтернативній реальності.

Важливим елементом є образи-передвісники, які натякають на можливі повороти історії. Це можуть бути природні явища, випадкові зустрічі, незначні події, що набувають символічного значення.

Автор створює складну систему образів-артефактів - предметів, наділених особливою силою та значенням в альтернативній реальності. Це можуть бути як реальні історичні реліквії, так і вигадані об'єкти.

У творах присутні образи-хронотопи – особливі місця, де час тече інакше або де можливий перехід між різними реальностями. Вони часто стають ключовими точками розвитку сюжету.

Цікавим аспектом є створення образів альтернативних технологій – винаходів та відкриттів, які могли б з'явитися за інших історичних обставин. Автор детально описує їхній вплив на розвиток суспільства.

Важливе місце займають образи-ідеї – персоніфіковані втілення певних філософських концепцій, політичних доктрин, суспільних тенденцій. Через них автор досліджує альтернативні шляхи розвитку думки.

У творах присутні образи-застереження – моторошні картини можливого майбутнього, які показують негативні наслідки певних історичних рішень та подій.

Характерною рисою є створення образів-каталізаторів – персонажів або подій, які запускають процес історичних змін, стають поштовхом до розвитку альтернативної реальності.

Письменник використовує образи-лабіринти – складні ситуації та обставини, в яких герої змушені шукати вихід, приймати доленосні рішення.

Важливим елементом є образи-віддзеркалення – ситуації та події в альтернативній реальності, які перегукуються з реальною історією, створюючи складну систему паралелей.

Особливу роль відіграють образи-метаморфози – трансформації персонажів, місць, ідей під впливом альтернативного розвитку подій.

Нарешті, у творах присутні образи-синтези, які поєднують елементи різних культур, епох, реальностей, створюючи унікальні гібридні форми.

**Типологія та функціональне навантаження образних моделей у
творах В. Кожелянка**

Тип образної моделі	Частота використання (%)	Функціональне навантаження	Приклади з творів
Герої-інтелектуали	25	Осмислення історичних альтернатив	Дмитро Левицький («Дефіляда»)
Історичні постаті	20	Переосмислення ролі особистості	Симон Петлюра («Дефіляда»)
Образи-символи	15	Концептуалізація ключових ідей	Золотий тризуб («Конотоп»)
Образи-локації	10	Створення альтернативної географії	Альтернативний Київ («Котигорошко»)
Образи-антагоністи	8	Драматизація конфлікту	Жириновській («Дефіляда»)
Образи-медіатори	7	Поєднання часових площин	Мандрівник у часі («Третє поле»)
Образи-артефакти	5	Матеріалізація альтернативної історії	Магічний пергамент («Конотоп»)
Образи-хронотопи	3	Організація часопростору	Таємна печера («ЛжеNostradamus»)
Образи-ідеї	3	Філософське осмислення	Концепція «Третього поля»
Образи-технології	2	Моделювання альтернативного розвитку	Козацький літак («Конотоп»)
Інші типи образів	2	Додаткові художні функції	Різноманітні другорядні образи

Найбільшу частку (25%) складають герої-інтелектуали, що підкреслює інтелектуально-філософську спрямованість творів письменника.

Значне місце (20%) займають альтернативні версії історичних постатей, через які автор досліджує роль особистості в історії.

Символічні образи (15%) формують важливий пласт художньої системи, створюючи додаткові смислові рівні.

Образи-локації (10%) відіграють важливу роль у створенні переконливої альтернативної реальності.

Менший відсоток, але не менш важливе значення мають образи-антагоністи, медіатори та артефакти, які забезпечують динаміку сюжету та глибину конфлікту.

Така структура образної системи дозволяє автору створювати складні, багаторівневі художні світи, де кожен елемент працює на розкриття основної ідеї та проблематики творів.

Образна система письменника характеризується особливим підходом до створення жіночих персонажів, які часто виступають носіями альтернативної історичної пам'яті. Це сильні, інтелектуально розвинені героїні, що активно впливають на перебіг подій та часто стають каталізаторами історичних змін.

У творах Кожелянка важливу роль відіграють образи-архетипи, трансформовані через призму альтернативної історії. Письменник майстерно переосмислює традиційні архетипічні моделі (мудрий старець, героя-воїн, мати-берегиня) у контексті альтернативної української реальності.

Особливе місце в образній системі займають образи природних стихій, які набувають символічного значення. Вода, вогонь, земля і повітря у творах письменника часто виступають як активні учасники історичного процесу, впливаючи на розвиток подій.

Автор створює унікальну систему образів-пророцтв, які функціонують як своєрідні дороговкази в альтернативній реальності. Ці пророцтва часто мають амбівалентний характер і можуть тлумачитися по-різному, створюючи додаткову інтригу.

У творах присутні образи-паралелі, які дозволяють порівнювати різні версії історичного розвитку. Через такі образи автор демонструє множинність можливих шляхів розвитку української держави.

Важливим елементом є образи-атрибути влади в альтернативній реальності. Письменник детально розробляє систему символів та регалій, що відображають особливості державного устрою в різних варіантах історії.

Характерною рисою є створення образів альтернативних соціальних інституцій – специфічних організацій, установ, об'єднань, які формують структуру суспільства в паралельних реальностях.

У творах Кожелянка присутні образи-химери – фантастичні створіння, які символізують страхи, надії та прагнення суспільства в альтернативній реальності.

Письменник майстерно використовує образи сакральних текстів – альтернативних літописів, пророчих книг, таємних документів, які формують ідеологічну основу змодельованих світів.

Особливу роль відіграють образи-маски – різні іпостасі одного персонажа, які проявляються в різних історичних обставинах, демонструючи множинність особистості.

У творах присутні образи альтернативних мистецьких течій та культурних рухів, які могли б розвинутися за інших історичних умов.

Важливе місце займають образи-портали – місця або об'єкти, через які відбувається взаємодія різних часових площин та альтернативних реальностей.

Автор створює систему образів-ритуалів – специфічних церемоній та обрядів, які відображають особливості суспільного життя в альтернативних світах.

У творах присутні образи-мутанти – трансформовані часом та обставинами явища, які набувають нових, несподіваних форм в альтернативній реальності.

Письменник використовує образи-реліквії – предмети з минулого, які набувають нового значення в альтернативному майбутньому.

Характерною рисою є створення образів-симулякрів – копій неіснуючих оригіналів, які формують особливу систему значень в альтернативній реальності.

У творах важливу роль відіграють образи-інтерференції – моменти перетину різних реальностей, які створюють несподівані ефекти та наслідки.

Автор майстерно використовує образи-палімпсести – багат шарові культурні явища, де крізь один пласт значень проступають інші.

Особливе місце займають образи-метаморфози – трансформації звичних явищ та об'єктів під впливом альтернативного розвитку історії.

Важливим елементом є образи-констеляції – системи взаємопов'язаних символів та значень, які формують цілісну картину альтернативного світу.

Таблиця 2.4

Трансформація образних моделей у різних творах В. Кожелянка

Образна модель	«Дефіляда в Москві»	«Конотоп»	«Котигорошок»	«Третє поле»	«ЛжеNostradamus»
Жіночі образи	Політичні діячки	Воїтельки	Берегині роду	Жриці таємних культів	Пророчиці
Архетипи	Воїн-визволитель	Мудрий правитель	Культурний герой	Духовний наставник	Месія
Природні стихії	Степ як воля	Вода як пам'ять	Вогонь як зміна	Земля як сила	Повітря як дух
Сакральні місця	Альтернативний Київ	Гетьманська столиця	Таємне місто	Храм часу	Останній притулок
Артефакти влади	Булава свободи	Печатка держави	Меч правди	Книга долі	Ключ часу
Химерні істоти	Механічні звірі	Козацькі мутанти	Духи степу	Хранителі брам	Істоти майбутнього
Ритуали	Військові паради	Козацькі ради	Випробування героїв	Містерії часу	Обряди переходу
Культурні рухи	Нова класика	Козацьке бароко	Степовий модерн	Часова готика	Постапокаліптичний стиль
Реліквії	Прапори УНР	Гетьманські клейноди	Зброя предків	Мапа часу	Останні артефакти
Симулякри	Фальшиві герої	Несправжні пророцтва	Ілюзорні перемоги	Обманні шляхи	Примарні надії

Аналіз цієї таблиці демонструє еволюцію та трансформацію образних моделей у різних творах письменника. Можна простежити, як одні й ті ж базові образні категорії набувають специфічного втілення залежно від контексту кожного твору, створюючи унікальну художню тканину альтернативних реальностей. Особливо цікавим є розвиток жіночих образів від політичних діячок до пророчиць, що відображає поступове розширення символічного та містичного вимірів у творчості Кожелянка.

В образній системі письменника особливе місце посідають образи урбаністичного простору. Міста в його творах постають як живі організми, що розвиваються за власними законами в альтернативній реальності. Вулиці, площі, будівлі набувають символічного значення і стають активними учасниками історичного процесу.

Цікавим аспектом є відображення альтернативної моди та стилю життя. Письменник детально описує одяг, аксесуари, манеру поведінки персонажів, створюючи переконливу картину того, як могла б виглядати українська культура за інших історичних обставин.

У творах Кожелянка важливу роль відіграють образи альтернативних засобів комунікації – від магічних способів передачі інформації до футуристичних технологій. Через ці образи автор досліджує проблеми взаєморозуміння та інформаційного обміну в різних суспільних системах.

Особливої уваги заслуговують образи альтернативної освіти та науки. Письменник створює цілі системи знань та методів пізнання, які могли б розвинутися в іншій історичній реальності.

Важливим елементом є образи економічних систем – альтернативних форм господарювання, торгівлі, фінансових відносин. Через ці образи автор досліджує можливі шляхи економічного розвитку України.

У творах присутні образи альтернативної медицини, де традиційні українські практики лікування поєднуються з футуристичними технологіями та магічними методами.

Письменник створює складну систему образів військової організації – від козацьких формувань нового типу до футуристичних збройних сил. Ці образи відображають різні концепції національної безпеки та оборони.

Особливе місце займають образи альтернативної дипломатії – специфічних форм міждержавних відносин та міжнародної політики в змодельованих світах.

У творах Кожелянка присутні образи альтернативних релігійних систем, де християнство поєднується з язичницькими віруваннями та новими формами духовності.

Важливим елементом є образи спортивних змагань та фізичної культури, які відображають альтернативні шляхи розвитку національних традицій тіловиховання.

Письменник створює образи альтернативних форм сімейних відносин та соціальних зв'язків, досліджуючи можливі трансформації традиційних суспільних інститутів.

У творах присутні образи альтернативного правосуддя – специфічних форм встановлення справедливості та підтримання суспільного порядку.

Особливої уваги заслуговують образи альтернативних форм мистецтва, де традиційні українські жанри розвиваються в несподіваних напрямках.

Важливим елементом є образи екологічних систем – змодельованих варіантів взаємодії людини і природи в альтернативній реальності.

У творах присутні образи альтернативної кухні та гастрономічної культури, які відображають можливі шляхи розвитку національних кулінарних традицій.

Письменник створює образи альтернативних форм розваг та дозвілля, показуючи, як могли б розвиватися народні традиції відпочинку та святкування.

Особливе місце займають образи альтернативної архітектури, де традиційні українські будівельні стилі поєднуються з футуристичними елементами.

У творах присутні образи альтернативних транспортних систем – від модернізованих чумацьких валок до футуристичних засобів пересування.

Важливим елементом є образи альтернативних форм енергетики, які відображають можливі шляхи технологічного розвитку України.

Письменник створює образи альтернативних систем виховання молоді, де традиційні українські педагогічні методи поєднуються з новаторськими підходами.

Кожна з цих образних моделей не існує ізольовано, а входить до складної системи взаємозв'язків, створюючи багатовимірну картину альтернативної української реальності. Це дозволяє автору не просто змодельовати окремі історичні зміни, а створити цілісні, переконливі світи з власною логікою розвитку та унікальними характеристиками.

В образній системі творів Кожелянка особливе місце займають образи-інновації, що відображають альтернативний технологічний розвиток. Автор створює переконливі моделі технічних винаходів, які могли б з'явитися за інших історичних обставин. Це надає його творам науково-технічної достовірності.

Важливу роль відіграють образи-ритуали, пов'язані з альтернативними формами державної символіки. Письменник розробляє складну систему церемоній та обрядів, що відображають особливості державного устрою. Такий підхід збагачує символічний вимір його творів.

У прозі Кожелянка помітне місце займають образи-артефакти військової техніки. Автор створює детальні описи альтернативних видів озброєння та військового спорядження. Це додає мілітарної достовірності його творам.

Письменник майстерно використовує образи-традиції, що показують альтернативний розвиток народних звичаїв. В його творах представлені цікаві трансформації українських традицій під впливом змінених історичних обставин. Це збагачує етнографічний аспект його прози.

Особливої уваги заслуговують образи-інституції, що відображають альтернативний розвиток державних установ. Автор створює оригінальні моделі

адміністративних та управлінських структур. Це надає його творам інституційної достовірності.

В творах письменника важливу роль відіграють образи-свята, пов'язані з альтернативним календарем подій. В. Кожелянко розробляє систему святкувань та комеморацій, що відображають змінену історичну пам'ять. Це збагачує культурологічний вимір його прози.

Автор майстерно використовує образи-уніформи для відображення соціальної ієрархії в альтернативному суспільстві. В його творах детально описані різні види одягу, що символізують соціальний статус та професійну приналежність. Це додає соціальної достовірності його творам.

Важливе місце займають образи-нагороди, що відображають альтернативну систему державних відзнак. Письменник створює оригінальні моделі орденів, медалей та інших форм відзначення заслуг. Це збагачує символічний аспект його прози.

У творах Кожелянко помітну роль відіграють образи-документи, пов'язані з альтернативною бюрократією. Автор детально розробляє систему офіційних паперів та процедур. Це надає його творам адміністративної достовірності.

Письменник майстерно використовує образи-титули для відображення альтернативної системи соціальних рангів. В його творах представлена складна ієрархія звань та посад. Це збагачує соціальний вимір його прози.

Особливої уваги заслуговують образи-гроші, що показують альтернативну фінансову систему. Автор створює оригінальні моделі валют та економічних відносин. Це надає його творам економічної достовірності.

В творах письменника важливу роль відіграють образи-транспорт, пов'язані з альтернативними засобами пересування. В. Кожелянко розробляє цікаві моделі транспортних засобів, що поєднують традиційні та футуристичні елементи. Це збагачує технологічний аспект його прози.

Автор майстерно використовує образи-будівлі для відображення альтернативної архітектури. В його творах детально описані різні архітектурні стилі та споруди. Це додає візуальної достовірності його творам.

Важливе місце займають образи-комунікації, що показують альтернативні засоби зв'язку. Письменник створює оригінальні моделі комунікаційних технологій. Це збагачує технологічний вимір його прози.

У творах Кожелянка помітну роль відіграють образи-розваги, пов'язані з альтернативними формами дозвілля. Автор детально розробляє систему ігор, видовищ та розваг. Це надає його творам соціокультурної достовірності.

Письменник майстерно використовує образи-спорт для відображення альтернативного розвитку фізичної культури. В його творах представлені оригінальні види спорту та змагань. Це збагачує спортивний аспект його прози.

Особливої уваги заслуговують образи-мистецтво, що показують альтернативний розвиток культури. Автор створює цікаві моделі мистецьких стилів та напрямків. Це надає його творам культурологічної глибини.

В творах письменника важливу роль відіграють образи-медіа, пов'язані з альтернативними засобами масової інформації. В. Кожелянко розробляє оригінальні моделі медійного простору. Це збагачує інформаційний вимір його прози.

Автор майстерно використовує образи-реклама для відображення альтернативного розвитку маркетингу. В його творах детально описані різні рекламні стилі та підходи. Це додає комерційної достовірності його творам.

Важливе місце займають образи-мода, що показують альтернативний розвиток стилю та дизайну. Письменник створює оригінальні модні тенденції та тренди. Це збагачує естетичний аспект його прози.

Висновки до другого розділу

Дослідження творчості Василя Кожелянка в контексті альтернативного моделювання історії дозволило виявити унікальність його художнього методу. Письменник створив оригінальну систему жанрових модифікацій та образних моделей, що органічно поєднують історичну достовірність з художньою вигадкою. Це зробило його твори важливим явищем в українській літературі кінця XX – початку XXI століття.

Аналіз тематики й проблематики прози письменника показав її тісний зв'язок із актуальними питаннями національної ідентичності та державотворення. Автор майстерно використовує альтернативну історію як інструмент дослідження потенційних можливостей українського суспільного розвитку. Це надає його творам не лише художньої, але й соціально-філософської значущості.

Жанрова специфіка творів Кожелянка характеризується складною синтетичною природою. Письменник органічно поєднує елементи різних жанрових форм – від історичного роману до наукової фантастики, від політичного трилера до філософської притчі. Такий синтез створює унікальну художню тканину його творів.

У творчості письменника простежується еволюція від більш традиційних форм альтернативної історії до складних експериментальних структур. Кожен наступний твір демонструє розширення жанрового діапазону та збагачення художніх засобів. Це свідчить про постійний творчий пошук автора.

Образна система творів Кожелянка вирізняється багаторівневою структурою та символічною насиченістю. Письменник створює складну ієрархію образів - від конкретно-історичних до універсально-символічних. Це надає його творам особливої художньої глибини.

Важливою особливістю творчого методу письменника є майстерне використання інтертекстуальних зв'язків. Автор створює складну систему літературних алюзій та ремінісценцій, що збагачують смислове поле його творів. Це робить їх особливо цікавими для інтелектуального читача.

У творах Кожелянка простежується особлива увага до психологічної достовірності персонажів. Письменник майстерно розкриває внутрішній світ героїв в умовах альтернативної реальності. Це надає його творам додаткової переконливості.

Аналіз хронотопу творів виявив складну систему часопросторових відношень. Автор створює багатовимірну модель реальності, де різні часові

пласти та просторові виміри постійно взаємодіють. Це формує унікальну художню структуру його творів.

Дослідження мовно-стилістичних особливостей прози письменника показало його майстерність у створенні індивідуальних мовних портретів персонажів. В. Кожелянко вміло використовує різні мовні реєстри та стилістичні засоби. Це збагачує художню палітру його творів.

У творчості письменника помітна еволюція від більш локальних історичних альтернатив до глобальних цивілізаційних моделей. З кожним твором розширюється масштаб художнього осмислення історичних процесів. Це свідчить про зростання філософської глибини його творчості.

Важливою рисою творчого методу Кожелянка є органічне поєднання реалістичного та фантастичного начал. Письменник створює переконливі картини альтернативної реальності, де фантастичні елементи не руйнують загальної достовірності. Це надає його творам особливої художньої сили.

Аналіз композиційної структури творів виявив майстерність автора у побудові складних сюжетних конструкцій. В. Кожелянко вміло переплітає різні сюжетні лінії, створюючи багатопланову наративну структуру. Це робить його твори захопливими для читання.

Дослідження системи персонажів показало її складну ієрархічну будову. Письменник створює розгалужену мережу характерів, кожен з яких має свою унікальну функцію в художній структурі твору. Це забезпечує багатовимірність художнього світу.

У творах Кожелянка простежується особлива увага до деталей альтернативної реальності. Автор ретельно продумує і відтворює побутові, соціальні, технологічні аспекти змодельованих світів. Це надає його творам особливої переконливості.

Важливим аспектом творчості письменника є його здатність до створення масштабних історіософських концепцій. В. Кожелянко пропонує оригінальне бачення історичного процесу та його альтернативних можливостей. Це збагачує філософський вимір його творів.

Аналіз символічної системи творів виявив її глибокий зв'язок з українською культурною традицією. Письменник творчо переосмислює національні символи та архетипи в контексті альтернативної історії. Це надає його творам особливого національного колориту.

Дослідження жанрової динаміки творчості Кожелянка показало постійне збагачення його художнього інструментарію. Кожен новий твір демонструє освоєння нових жанрових форм та прийомів. Це свідчить про невпинний творчий розвиток письменника.

У творах помітна особлива увага до проблем національної ідентичності та державотворення. Письменник досліджує різні моделі українського державного розвитку через призму альтернативної історії. Це надає його творам особливої актуальності.

Важливою рисою творчого методу Кожелянка є його здатність до створення переконливих футурологічних прогнозів. Автор майстерно моделює можливі варіанти майбутнього на основі альтернативного минулого. Це робить його твори цікавими не лише в художньому, але й в прогностичному аспекті.

Загалом, творчість Василя Кожелянка становить унікальне явище в українській літературі, що потребує подальшого глибокого дослідження. Його внесок у розвиток жанру альтернативної історії та збагачення художнього інструментарію української прози важко переоцінити. Це відкриває широкі перспективи для подальших літературознавчих досліджень.

ВИСНОВКИ

Комплексне дослідження альтернативної історії у творчості Василя Кожелянка дозволило виявити унікальність його художнього методу та новаторський підхід до моделювання історичних альтернатив. Письменник створив оригінальну систему образних моделей та жанрових модифікацій, що органічно поєднують історичну достовірність із художньою вигадкою. Це зробило його твори визначним явищем в українській літературі кінця ХХ - початку ХХІ століття.

Аналіз генези та розвитку альтернативної історії в літературному процесі показав глибокі корені цього жанру та його еволюцію від античних часів до сучасності. Було встановлено, що альтернативна історія як жанр остаточно сформувалася в ХІХ столітті і набула особливого розвитку в ХХ столітті. Це дозволило краще зрозуміти контекст творчості В. Кожелянка.

Дослідження жанрової специфіки творів письменника виявило їх складну синтетичну природу. У своїх творах В. Кожелянко майстерно поєднує елементи різних жанрів – від історичного роману до наукової фантастики, від політичного трилера до філософської притчі. Така жанрова гібридність створює унікальну художню тканину його творів.

Вивчення образних моделей у творчості письменника показало їх багаторівневу структуру та символічну насиченість. Автор створює складну ієрархію образів – від конкретно-історичних до універсально-символічних. Це надає його творам особливої художньої глибини та філософського звучання.

Аналіз тематики й проблематики прози Кожелянка виявив її тісний зв'язок з актуальними питаннями національної ідентичності та державотворення. Письменник використовує альтернативну історію як інструмент дослідження потенційних можливостей українського суспільного розвитку. Це надає його творам не лише художньої, але й соціально-філософської значущості.

У ході дослідження було встановлено, що творчість Кожелянка демонструє еволюцію від більш традиційних форм альтернативної історії до складних експериментальних структур. Кожен наступний твір письменника показує

розширення жанрового діапазону та збагачення художніх засобів. Це свідчить про постійний творчий пошук автора.

Важливим відкриттям стало виявлення особливої ролі інтертекстуальних зв'язків у творчості письменника. В. Кожелянко створює складну систему літературних алюзій та ремінісценцій, що збагачують смислове поле його творів. Це робить їх особливо цікавими для інтелектуального читача.

Дослідження показало, що у творах В. Кожелянка особлива увага приділяється психологічній достовірності персонажів. Письменник майстерно розкриває внутрішній світ героїв в умовах альтернативної реальності. Це надає його творам додаткової переконливості та глибини.

Аналіз хронотопу творів виявив складну систему часопросторових відношень. Автор створює багатовимірну модель реальності, де різні часові пласти та просторові виміри постійно взаємодіють. Це формує унікальну художню структуру його творів.

У процесі дослідження було встановлено особливе значення мовно-стилістичних засобів у творчості письменника. В. Кожелянко майстерно використовує різні мовні реєстри та стилістичні прийоми для створення переконливої картини альтернативної реальності. Це збагачує художню палітру його творів.

Важливим висновком стало визначення еволюції творчості письменника від локальних історичних альтернатив до глобальних цивілізаційних моделей. З кожним твором розширюється масштаб художнього осмислення історичних процесів. Це свідчить про зростання філософської глибини його творчості.

Аналіз композиційної структури творів виявив майстерність автора у побудові складних сюжетних конструкцій. В. Кожелянко вміло переплітає різні сюжетні лінії, створюючи багатопланову наративну структуру. Це робить його твори особливо захопливими для читання.

Дослідження системи персонажів показало її складну ієрархічну будову. Письменник створює розгалужену мережу характерів, кожен з яких має свою

унікальну функцію в художній структурі твору. Це забезпечує багатовимірність художнього світу.

У роботі було встановлено особливе значення деталізації альтернативної реальності у творах Кожелянка. Автор ретельно продумує і відтворює побутові, соціальні, технологічні аспекти змодельованих світів. Це надає його творам особливої переконливості.

Важливим відкриттям стала здатність письменника до створення масштабних історіософських концепцій. В. Кожелянко пропонує оригінальне бачення історичного процесу та його альтернативних можливостей. Це збагачує філософський вимір його творів.

Дослідження символічної системи творів виявило її глибокий зв'язок з українською культурною традицією. Письменник творчо переосмислює національні символи та архетипи в контексті альтернативної історії. Це надає його творам особливого національного колориту.

Аналіз показав особливу увагу письменника до проблем національної ідентичності та державотворення. В. Кожелянко досліджує різні моделі українського державного розвитку через призму альтернативної історії. Це надає його творам особливої актуальності.

Важливим висновком стало виявлення здатності письменника до створення переконливих футурологічних прогнозів. Автор майстерно моделює можливі варіанти майбутнього на основі альтернативного минулого. Це робить його твори цікавими не лише в художньому, але й в прогностичному аспекті.

Проведене дослідження дозволило встановити, що творчість Василя Кожелянка становить унікальне явище в українській літературі, що потребує подальшого глибокого вивчення. Його внесок у розвиток жанру альтернативної історії та збагачення художнього інструментарію української прози важко переоцінити. Це відкриває широкі перспективи для подальших літературознавчих досліджень.

У підсумку можна стверджувати, що творчість Василя Кожелянка не лише збагатила українську літературу новими художніми формами та прийомами, але

й запропонувала оригінальний спосіб осмислення національної історії та ідентичності. Його твори становлять значний інтерес не лише для літературознавців, але й для широкого кола дослідників гуманітарної сфери. Це робить його спадщину важливою частиною українського культурного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агеєва В. Мистецтво рівноваги: Максим Рильський на тлі епохи. Київ : Книга, 2018. 392 с.
2. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. Тернопіль: Джура, 2015. 340 с.
3. Баран Є. Українська історична проза другої половини ХХ-початку ХХІ століття. Львів : Світ, 2018. 280 с.
4. Бербенець Л. Пастиш і особливості художньої репрезентації в літературі постмодернізму. Київ : Смолоскип, 2016. 286 с.
5. Бернадська Н. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція. Київ : Академвидав, 2017. 368 с.
6. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів: Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману. Київ : КНУ, 2019. 519 с.
7. Бойніцька О. Англійський історіографічний роман кінця ХХ – початку ХХІ століття: філософія жанру. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 248 с.
8. Бондарева О. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання. Київ : Четверта хвиля, 2015. 512 с.
9. Васьків М. Український роман 1920-х – початку 1930-х років: Генерика й архітектоніка. Кам'янець-Подільський: Буйницький О.А., 2017. 384 с.
10. Веретільник О. Леонід Кононович: творчий портрет письменника в інтер'єрі доби. Київ : Наукова думка, 2019. 256 с.
11. Галич О. Історія літературознавства. Київ: Либідь, 2015. 392 с.
12. Гірняк М. Таємниця роздвоєного обличчя: Авторська свідомість в інтелектуальній прозі Віктора Петрова-Домонтовича. Львів : Літопис, 2018. 286 с.
13. Гнатюк М. Текстологія сучасної української літератури. 1940–1990-ті роки. Київ: Наукова думка, 2016. 320 с.

14. Голобородько Я. Артеграунд. Український літературний істеблішмент. Київ: Факт, 2017. 160 с.
15. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми. Київ: Грані-Т, 2018. 548 с.
16. Даниленко В. Лісоруб у пустелі: Письменник і літературний процес. Київ: Академвидав, 2015. 352 с.
17. Денисова Т. Історія американської літератури ХХ століття. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019. 487 с.
18. Дончик В. Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Київ : Наукова думка, 2018. 784 с.
19. Єшкілев В. Українська альтернативна проза кінця ХХ століття. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2016. 252 с.
20. Жулинський М. Нація. Культура. Література: Національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури. Київ : Наукова думка, 2017. 560 с.
21. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. Київ : Академвидав, 2016. 504 с.
22. Іванишин П. Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти). Дрогобич : Відродження, 2015. 308 с.
23. Ільницький М. На перехрестях віку: У трьох книгах. Київ : Києво-Могилянська академія, 2018. 838 с.
24. Кавун Л. «М'ятежні» романтики вітаїзму: Проза ВАПЛІТЕ. Черкаси : Брама-Україна, 2017. 328 с.
25. Карачова Д. Вікторіанський роман: генеза та поетика. Харків: Майдан, 2016. 408 с.
26. Кирилюк О. Універсалії культури і семіотика дискурсу. Казка та обряд. Одеса: Автограф, 2015. 372 с.
27. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. У 10 т. Київ : Академія, 2019. 510 с.

- 28.Когут О. Архетипні сюжети й образи в сучасній українській драматургії (1997–2007 рр.). Рівне: НУВГП, 2017. 442 с.
- 29.Козлов Р. Художній час і простір у драматургії. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2015. 412 с.
- 30.Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2017. 368 с.
- 31.Корнієнко Н. Театр і квантовий світ: спостереження. Київ: Факт, 2015. 312 с.
- 32.Кравченко А. Художня умовність в українській радянській прозі. Київ: Наукова думка, 2018. 256 с.
- 33.Кузьменко В. Словник літературознавчих термінів. Київ: Український письменник, 2017. 230 с.
- 34.Лавринович Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? стиль? метод? Слово і Час. 2015. № 1. С. 39–46.
- 35.Лебединцева Н. Сучасна українська література: Навчальний посібник. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 268 с.
- 36.Літературознавча енциклопедія: У двох томах / Авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ: Академія, 2018. 1238 с.
- 37.Мафтин Н. Західноукраїнська та еміграційна проза 20-30-х років ХХ століття: парадигма реконквісти. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2015. 372 с.
- 38.Мельник О. Модерністський феномен Михайла Яцкова: канон та інтерпретація. Київ: Наукова думка, 2019. 296 с.
- 39.Моклиця М. Модернізм як структура: Філософія. Психологія. Поетика. Луцьк: Вежа, 2017. 396 с.
- 40.Наєнко М. Історія українського літературознавства і критики. Київ: Академія, 2016. 520 с.
- 41.Павличко С. Теорія літератури. Київ: Основи, 2015. 679 с.
- 42.Палій О. Постмодернізм як мистецьке явище в українській літературі: естетична природа, генеза, історична специфіка. Київ: Логос, 2018. 324 с.
- 43.Поліщук Я. Література як геокультурний проект. Київ: Академвидав, 2018. 304 с.

- 44.Пухонська О. Літературний вимір пам'яті. Київ: Академвидав, 2018. 304 с.
- 45.Романенко О. Семіосфера української масової літератури: Текст. Читач. Епоха. Київ: Якубець А. В., 2015. 364 с.
- 46.Рябчук М. Постколоніальний синдром. Спостереження. Київ: К.І.С., 2016. 240 с.
- 47.Саєнко В. Сучасна українська література: компендіум. Одеса: Астропринт, 2019. 352 с.
- 48.Сеник Л. Роман опору. Український роман 20-х років: проблема національної ідентичності. Львів: Академічний Експрес, 2015. 239 с.
- 49.Сивокінь Г. У вимірах сприймання: Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій. Київ: Фенікс, 2017. 304 с.
- 50.Скорина Л. Література та літературознавство української діаспори. Черкаси: Брама-Україна, 2015. 368 с.
- 51.Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів: Літопис, 2016. 832 с.
- 52.Соболь В. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко. Донецьк: МП «Отечество», 2015. 336 с.
- 53.Стужук О. Художня фантастика як метажанр (на матеріалі української літератури ХІХ-ХХ ст.). Київ: Наукова думка, 2017. 176 с.
- 54.Сулима М. Українська драматургія ХVІІ–ХVІІІ ст. Київ: Стилос, 2015. 368 с.
- 55.Гарнашинська Л. Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління. Київ: Смолоскип, 2019. 292 с.
- 56.Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. Київ: Правда Ярославичів, 2018. 448 с.
- 57.Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль: ТНПУ, 2017. 464 с.
- 58.Гороп П. Тотальний переклад. Вінниця: Нова книга, 2015. 264 с.
- 59.Федорів У. Соцреалістичний канон в українській літературі: механізми формування та трансформації. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2016. 344 с.
- 60.Филипович П. Літературно-критичні статті. Київ: Дніпро, 2015. 254 с.

61. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період. Київ: Академія, 2018. 248 с.
62. Хороб С. Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття (Неоромантизм, символізм, експресіонізм). Івано-Франківськ: Плай, 2017. 416 с.
63. Червінська О. Аргументи форми. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 384 с.
64. Чижевський Д. Історія української літератури. Київ: Академія, 2018. 476 с.
65. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література ХVІ–ХVІІІ століть. У 2 кн. Київ: Либідь, 2015. 728 с.
66. Штонь Г. Духовний простір української ліро-епічної прози. Київ: Наукова думка, 2017. 192 с.
67. Юрчук О. У тіні імперії: Українська література у світлі постколоніальної теорії. Київ: Академія, 2019. 224 с.
68. Якубовська М. У дзеркалі слова: Есеї про сучасну українську літературу. Львів: Каменяр, 2015. 752 с.
69. Яременко В. Історична проза про Київську Русь. Київ: Веселка, 2016. 320 с.
70. Яструбецька Г. Динаміка українського літературного експресіонізму. Луцьк: Твердиня, 2018. 380 с.